

ถนนคนเดิน ทางจักรยาน และลู่วิ่ง: พลวัตของพื้นที่สาธารณะไทยหลังวิกฤตต้มยำกุ้ง Walking Street, Bicycle Lanes, and Running Tracks: Dynamics of Thai Public Space after the Tom Yum Kung Crisis

ปิยนุช พจนะลาวัณย์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ลำปาง 52100 ประเทศไทย

Pinyapan Potjanalawan

Faculty of Education, Lampang Rajabhat University, Lampang, 52100, Thailand

pinyapan@g.lpru.ac.th

Received 28-04-2025

Revised 09-07-2025

Accepted 03-11-2025

ถนนคนเดิน ทางจักรยาน
และลู่วิ่ง พื้นที่สาธารณะ
รูปแบบใหม่ ตัวอย่างพลวัต
ของพื้นที่สาธารณะไทย
หลังวิกฤตต้มยำกุ้ง

Walking streets, bicycle
lanes, and running tracks
are new forms of public
space that exemplify
the dynamics of Thai
public spaces following
the Tom Yum Kung crisis.

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์การผลิตพื้นที่สาธารณะผ่านแนวคิดการผลิตพื้นที่ขององรี เลอแพบวร์ที่มองว่า พื้นที่ทางสังคมคือ ผลผลิตของแต่ละยุคสมัย โดยมองว่า หลังวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ 2540 แนวคิดพื้นที่สาธารณะในประเทศไทยได้แปรเปลี่ยนไปอย่างน่าสังเกต ความรุนแรงของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และอำนาจของประชาชนที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับกระแสการเคลื่อนไหวเพื่อรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 อันมีลักษณะสำคัญคือการสนับสนุนเสรีภาพและคุณภาพชีวิตของผู้คนอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้เกิดพื้นที่สาธารณะแบบใหม่ไม่ว่าจะเป็น “ถนนคนเดิน” ที่ได้รับเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ ให้ประชาชนทั่วไปมีอำนาจบนถนนเหนียวดยานพาหนะที่เคยยึดครองพื้นที่มาอย่างยาวนาน การใช้พื้นที่สาธารณะเป็นไปในบรรยากาศที่เปิดกว้าง เช่นเดียวกับการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการบริโภคในพื้นที่สาธารณะ อย่างไรก็ตาม ความตึงเครียดทางการเมืองที่ปะทุขึ้นด้วยการเมืองมวลชนในช่วงปลายทศวรรษ 2540 นำไปสู่การชุมนุมทางการเมืองเพื่อประท้วงและต่อต้านรัฐบาล พื้นที่สาธารณะถูกทำให้เป็นการเมืองมากขึ้น จนนำไปสู่การรัฐประหาร ในปี 2549 การเมืองมวลชนยังแบ่งขั้วคู่ตรงข้ามมากขึ้น ความเข้มข้นของพื้นที่ชุมนุมทางการเมืองก็ยกระดับไปจนถึงขั้นการยึดครองสถานที่ราชการ และยึดครองถนนในเขตใจกลางเมืองกรุงเทพฯ รัฐประหารยังเกิดขึ้นอีกครั้ง ในปี 2557 สิ่งที่ตามมาคือการปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออก และการตรากฎหมายห้ามการชุมนุมสาธารณะในปี 2558 ทำให้การชุมนุมทางการเมืองในที่สาธารณะเป็นไปได้ยาก เช่นเดียวกับท้องถนนและพื้นที่สาธารณะจึงมิใช่พื้นที่แสดงออกทางการเมืองอย่างเสรีดังเดิม ความตึงเครียดรวมถึงความเข้มงวดในการควบคุมพื้นที่ พร้อมทั้งความเบื้อหนายทางการเมืองอาจส่งผลให้ผู้คนหลีกเลี่ยงจากสภาวะดังกล่าวมาใส่ใจกับสุขภาพของตนมากขึ้น การออกกำลังกายในพื้นที่สาธารณะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งถือเป็นกิจกรรมนอกระบบที่ไม่มีพิษมีภัยต่อรัฐ แม้ว่าจะรวมตัวกันเป็นจำนวนมากจนกลายมาเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่กว้างขวางก็คือ การจัดกิจกรรม “ปั่นเพื่อแม่-ปั่นเพื่อพ่อ” กิจกรรมนี้ยังผูกโยงกับสถาบันกษัตริย์อย่างแน่นแฟ้น ทำให้เกิดโครงการต่อเนื่องอย่างการก่อสร้างทางจักรยานไปทั่วประเทศ ต่อมาไม่นาน กิจกรรมวิ่งรณรงค์เพื่อการกุศลอย่าง “ก้าวคนละก้าว” ก็ได้กลายมาเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้ประชาชนออกมาวิ่งมาราธอนกันอย่างกว้างขวาง รวมทั้งยังส่งผลต่อการออกแบบก่อสร้างลู่วิ่งออกกำลังกายไปทั่วประเทศ ในเขตเมืองในจังหวัดต่างๆ โครงการที่เกิดขึ้นสะท้อนถึงอำนาจของประชาชน

ในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะไปด้วย ถนนคนเดินสะท้อนถึงการขยายตัวของพื้นที่จากการกำหนดด้วยท้องถิ่นเองเช่นเดียวกับลู่วิ่ง ขณะที่ทางจักรยานจะมาจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มักได้รับคำสั่งการและได้รับงบประมาณจากรัฐบาลเป็นเงินมหาศาล แต่กลับมีการตรวจสอบน้อยมาก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอำนาจของประชาชนที่ยังมีข้อจำกัดและถูกควบคุม

คำสำคัญ: พื้นที่สาธารณะ, ถนนคนเดิน, ทางจักรยาน, ลู่วิ่ง

Abstract

This article emphasizes analyzing the production of public space through Henri Lefebvre's concept of the production of space, which views social space as a product of each historical period. After the 1997 economic crisis, the concept of public space in Thailand changed significantly. The severe financial situation and the growing power of people aligned with the movement for the 1997 constitution, which aimed to support people's freedom and improve the quality of life as never before. These factors have led to the emergence of new public spaces, such as "walking streets," which have altered power dynamics by giving ordinary people greater control over streets traditionally dominated by vehicles. The use of public space has evolved in an open atmosphere marked by the expansion of economic activities and consumption in public areas. However, political tensions that emerged with the rise of mass politics in the late 1990s led to protests and opposition to the government. This politicization of public space contributed to the 2006 coup. Mass politics became increasingly polarized, culminating in protests that escalated into the occupation of government buildings and streets in central Bangkok. A second coup occurred in 2014, followed by the suppression of freedom of expression and the enactment of a law prohibiting public assembly in 2015, making political rallies in public difficult. Consequently, streets and public spaces are no longer venues for free political expression as they once were. The heightened tension, combined with strict area control and public dissatisfaction with politics,

has led some people to focus more on their health. Exercising in public areas has become a favored alternative, viewed as an outdoor activity that does not pose a threat to the state. Although these gatherings have burgeoned into widespread social phenomena, such as the "Pan Phuea Mae - Pan Phuea Pho" (Bike for Mom - Bike for Dad) event, they are closely linked to the monarchy, inspiring ongoing initiatives, such as the construction of bicycle lanes nationwide. Additionally, the charity running campaign "Kao Khon La Kao" (One Step at a Time) has popularized marathon running among the public. This trend has influenced the design and development of jogging tracks in urban areas across various provinces. These projects reflect people's power to determine policies regarding public spaces. While streets that demonstrate local initiatives, jogging tracks, and bicycle lanes often originate from central and regional government directives, receiving significant funding but lacking sufficient oversight, it reveals that the power of the people remains limited and controlled.

Keywords: public space, walking street, bicycle lane, running track

1. บทนำ

ปรากฏการณ์ที่เป็นจุดหักเหสิ่งๆที่เรียกว่า “การย้อนพินิจถึงพื้นที่” (spatial turn) หรือ “การย้อนพินิจถึงภูมิศาสตร์” (geographical turn) เกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เนื่องจากแต่เดิม ความรู้ด้านสังคมศาสตร์มักสนใจกันเพียงเรื่องเวลา ทั้งที่เรื่องพื้นที่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันด้วยเหตุนี้การศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ที่ให้ความสำคัญเรื่อง เวลา-พื้นที่ (time-space) อาจแบ่งเป็น 3 กระแสใหญ่ ๆ คือ ภูมิศาสตร์การเมือง (political geography) ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาแบบดั้งเดิม แต่จะเน้นไปที่อัตลักษณ์แห่งชาติที่หลากหลายขึ้น ภูมิศาสตร์มนุษย์ (human geography) เน้นไปที่การศึกษาพื้นที่ต่าง ๆ ที่ถูกปิดกั้นไว้ หรือไม่ได้รับการเหลียวแลมาก่อน และภูมิรัฐศาสตร์ (geopolitics) ที่เน้นการมองพื้นที่ในฐานะผลิตเทคโนโลยีการถ่ายทอด นำเสนอ การพูดถึง เขียนถึง หรือการแสดงออกของพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ¹

องรี เลอเฟววร์ (Henri Lefebvre) ผู้อภิปรายคนสำคัญในการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ และใช้พื้นที่เป็นวัตถุแห่งการศึกษา ได้กล่าวไว้ใน *The Production of Space* โดยให้ความสำคัญกับอำนาจการเมืองในพื้นที่ที่ไม่ได้มองเพียงว่าเป็นภาชนะเปล่า แต่ในทุกช่วงเวลาจะมีวิธีการผลิตของมัน (mode of production) รัฐและทุน เป็นผู้กำหนดการผลิตพื้นที่ในแต่ละยุคสมัย อันส่งผลให้เกิดพื้นที่ทางสังคม (social space) แบบหนึ่ง²

ที่ผ่านมาการศึกษาเชิงพื้นที่ในไทยมีงานที่รู้จักกันดีอย่าง *Siam Mapped*³ โดยธงชัย วินิจจะกูล ที่ชี้ให้เห็นว่า ความรู้ทางภูมิศาสตร์และการสร้างแผนที่นั้น ได้สร้างตัวตนความเป็นชาติและรัฐขึ้นอย่างไรในช่วงสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือการอภิปรายถึงประเด็น “พื้นที่กับการพัฒนา” โดย ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร์ ได้อภิปรายให้เห็นมิติคู่ขนานของความเป็นการเมืองของพื้นที่และพื้นที่ของการเมือง⁴ ในขณะที่งานวิจัยส่วนหนึ่งในช่วงทศวรรษ 2010 (พ.ศ. 2553-2562) เกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะก็เชื่อมโยงความสัมพันธ์กับวิชาทางด้านผังเมืองหรือสังคมวิทยาเมือง และได้รับความสนใจในฐานะหัวข้อวิจัยมากขึ้นเรื่อย ๆ งานที่โดดเด่นชิ้นหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับพื้นที่สาธารณะทางการเมืองก็คือ *พัฒนาการของการใช้พื้นที่สาธารณะสำหรับการชุมนุมทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร* (พ.ศ. 2500-2563) โดย วรวัณณี ลากอำนวยเจริญ เมื่อปี 2563 มีขอบเขตการศึกษากว่า 6 ทศวรรษ ตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ที่เป็นจุดเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบเผด็จการทหาร พบว่ามีพื้นที่สาธารณะสำหรับชุมนุมทางการเมือง 2 ประเภท นั่นคือแบบเปิดโล่งและปิดล้อม ตั้งแต่การใช้สนามหลวงอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย แยกปทุมวัน ที่มีการชุมนุมยืดเยื้อ หรือการใช้พื้นที่ชั่วคราวแบบแฟลชม็อบ⁵

บทความนี้จะให้ความสำคัญกับสิ่งที่เรียกว่า “พื้นที่สาธารณะ” (public space) ในอีกรูปแบบหนึ่งที่นอกเหนือไปจากพื้นที่ทางการเมืองโดยตรง⁶ โดยนิยามแล้ว พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่สามารถเข้าถึงได้อย่างเสรีและถูกกฎหมาย โดยพลเมืองทั้งหลาย พื้นที่สาธารณะของเมืองครอบคลุมอย่างกว้างขวางตั้งแต่ถนน พลาซ่า สแควร์ รวมไปถึงพื้นที่ภายในอาคารอย่างห้องสมุด หรือ ศาลาว่าการของเมือง (town halls) โดยถือเป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างพื้นที่ส่วนตัว กับ พื้นที่ในที่ทำงาน และมักถูกมองว่าเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตยแห่งการรวมตัวและการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แม้แต่กลุ่มชายขอบก็สามารถส่งเสียงเรียกร้องสิทธิของพวกเขาได้ ในเชิงประวัติศาสตร์ พื้นที่นี้อาจจะเป็นพื้นที่ในการเคลื่อนไหวเพื่อการปฏิวัติหรือสนามรระหว่างรัฐและกฎหมาย กับ ผู้ที่ต้องการสร้างระเบียบใหม่ในสังคม

ขอบเขตการศึกษาของบทความนี้เป็นการศึกษาในพื้นที่ 3 ประเภท ได้แก่ ถนนคนเดิน ทางจักรยาน และลู่วิ่ง ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชนไทย และมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในเวลาที่ทำการศึกษานี้พื้นที่เหล่านี้หากมองโดยผิวเผินแล้วมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจทางการเมืองอย่างมาก เมื่อเทียบกับงานของวรวรรณ การเลือกพื้นที่ทั้ง 3 นั้น ประมวลผลจากบริบทการสร้างและการใช้พื้นที่สาธารณะโดยหน่วยราชการ ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดนับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ปี 2540 เป็นต้นมาที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตประชาชน ความเป็นสาธารณะ ประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของผู้คน รวมไปถึงการเริ่มต้นกระจายอำนาจทางการเมืองอย่างจริงจัง โดยข้อมูลจากการสำรวจอ้างจากปรากฏการณ์ที่ปรากฏในหนังสือมวลชน และข้อมูลโครงการที่ปรากฏในเว็บไซต์ของหน่วยงานรัฐ

การเปรียบเทียบพื้นที่ทั้ง 3 จะสะท้อนให้เห็นถึงการสนับสนุนของรัฐอย่างจริงจัง ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ การเมือง รวมไปถึงนโยบายสุขภาพในห้วงเวลาที่ต่างกัน นั่นคือ ตั้งแต่ ทศวรรษ 2540 จนถึงกลางทศวรรษ 2560 บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิเคราะห์พื้นที่สาธารณะที่ถูกกำหนดโดยรัฐ และอธิบายด้วยการพรรณนาให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างอำนาจและผู้คนในชีวิตประจำวัน ผ่านแนวคิดการผลิตพื้นที่ของเลอแพนาร์

2. ถนนคนเดิน พื้นที่สาธารณะแบบใหม่

เมื่อประชาชนเป็นใหญ่แทนยานพาหนะ

ท้องถนนในเมืองไทย มักจะถูกยึดครองโดยรถยนต์และยานพาหนะต่างๆ สถิติอุบัติเหตุในประเทศไทยได้บ่งบอกว่าท้องถนนในเมืองไทยนั้นอันตรายเพียงใด จะมีบางโอกาสที่ปิดการจราจรแต่ก็เนื่องในวาระสำคัญอย่างเช่น การเดินทางของบุคคลสำคัญ การจัดขบวนแห่บนท้องถนนขบวนพิธีต่างๆ เช่น ขบวนพระราชพิธี ขบวนพาเหรดงานในเทศกาลต่างๆ แต่กระนั้น คนส่วนใหญ่ก็ยังเป็นเพียงผู้ชมอยู่ข้างถนน ถนนคนเดินจึงได้เข้ามาเปลี่ยนบทบาทของคนจากฝ่ายถูกกระทำ หรือได้เพียงเฝ้ามองเป็นผู้มีอำนาจบนถนนเหนือยานพาหนะ

จุดเปลี่ยนข้อหนึ่งหลังวิกฤตเศรษฐกิจ คือ การริเริ่มสร้างสรรค์พื้นที่ที่ยกระดับคุณภาพชีวิตคนในเขตเมืองกับแนวคิดการคืนถนนที่เคยมีรถยนต์และพาหนะต่างๆ เป็นใหญ่ ให้คนสามารถเดินสัญจรได้อย่างปลอดภัยพร้อมกับการเกิดพื้นที่การสร้างสรรคแบบใหม่ขึ้น กรณีที่เริ่มเป็นที่รู้จักกันในวงกว้างคือ กรุงเทพมหานคร ในสมัยพิจิตต รัตกุล เป็นผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ถือเป็นการนำร่องพื้นที่สาธารณะแบบใหม่ในปี 2540 มีการกล่าวถึง “ตลาดนัดคนเคยรวย”⁷ ชื่อดังกล่าวสอดคล้องกับการขยายตัวของตลาดนัดแบบเปิดท้ายขายของ ที่ผู้ค้ามักจะเป็นเจ้าของกิจการและพนักงานบริษัทที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ ในอีกข้อมูลหนึ่งระบุว่า มีเครือข่ายประชาคมในกรุงเทพฯ ที่ชื่อ “บางกอกฟอรั่ม” ได้พยายามจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ในเขตเมืองตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2530 ซึ่งต่อมา พิจิตต รัตกุล ให้ความสนใจจึงนำเอาแนวคิดดังกล่าวมาปรับเป็นนโยบายประชาคมเมืองเพื่อใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง หลังจากได้รับเลือกตั้งแล้วจึงได้ชักชวนกลุ่มดังกล่าวให้มาร่วมจัดกิจกรรมด้วยกัน⁸

พื้นที่ดังกล่าวอุบัติขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางสังคมแบบใหม่ที่ผู้คนตระหนักถึงคุณค่าของคุณภาพชีวิตที่ดีภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ในสังคมไทย เช่น วิกฤตเศรษฐกิจและการรณรงค์ทางการเมืองอย่างเข้มแข็งจนสามารถผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ถือได้ว่าเป็นตัวอย่างที่ดีไม่เพียงเท่านั้น ผู้คนยังเริ่มโหยหาพื้นที่สาธารณะที่ไม่ใช่ห้างร้านแบบเดิม และการส่งคุณค่าความงามของชนชั้นกลางผ่านการเป็นผู้บริโภค และแสวงหาประสบการณ์ที่แปลกใหม่ ทำให้พวกเขาเปิดรับพื้นที่แบบใหม่ ดังที่เห็นได้จากความเฟื่องฟูของการผลิตและการบริโภคงานศิลปะหนังสือ ดนตรีนอกระแหลักในพื้นที่ถนนคนเดิน ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือ ถนนคนเดินถนนพระอาทิตย์ ที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2540⁹ กิจกรรมดังกล่าวได้ผนวกเรื่องราวของชุมชนผ่านต้นลำพูในฐานะศูนย์กลางประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งขณะนั้นผู้จัดงานได้แก่เจ้าของธุรกิจบนถนนพระอาทิตย์บางกอกฟอรั่ม มูลนิธิไชย์ ลิ้มทองกุล ร้านหนังสือเล็ก ๆ และชาวชุมชนถนนพระอาทิตย์

ต่อมาปี 2542 ได้มีการเปิดใช้สวนสาธารณะที่ชื่อ สวนสันติชัยปราการ อันเป็นพื้นที่สาธารณะเปิดโล่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณป้อมพระสุเมรุ ซึ่งสร้างในวาระเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบของรัชกาลที่ 9¹⁰ อิงกับวาระมงคลของกษัตริย์จุดเด่นของสวนสันติชัยปราการ คือ เป็นสวนสาธารณะที่ไม่มีรั้วกั้นเมื่อเทียบกับสวนสาธารณะแบบเดิมอย่างสวนจตุจักรที่ล้อมด้วยรั้วเหล็ก ทำให้มีการไหลเวียนของพื้นที่เชื่อมต่อจากทางเท้าเข้าไปได้ดี และเหมาะกับการใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมถนนคนเดินที่เชื่อมต่อกันได้ นอกจากนั้น สวนแห่งนี้

ยังอิงกับโบราณสถานสำคัญอย่างป้อมพระสุเมรุที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ และตั้งตระหง่านอยู่ตรงหัวโค้งถนนอย่างโดดเด่น อย่างไรก็ตามสวนสันติชัยปราการนี้ยังสะท้อนฐานานุศักดิ์ของพื้นที่ด้วยสิ่งก่อสร้างองค์ประธานอย่างพระที่นั่งสันติชัยปราการ อันเป็นพื้นที่สงวนไว้เพื่อใช้ในงานพระราชพิธี และถูกออกแบบไว้ในจุดสำคัญของแผนผัง กล่าวคือการวางอาคารตั้งอยู่บนฐานสูงริมแม่น้ำเจ้าพระยา และกำหนดแนวแกนหลักเป็นทางเดินจากถนนพระอาทิตย์ไปตั้งฉากกับอาคาร

ข้อสังเกตหนึ่งคือ กระแสของถนนคนเดินนั้นเติบโตมาคู่ขนานกับนโยบายอนุรักษ์เมืองเก่า เห็นได้จากการจัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ตั้งแต่ปี 2541¹¹ หรืออาจย้อนกลับไปถึงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์เมื่อปี 2537¹² จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่พื้นที่เมืองเก่าทั้งในกรุงเทพฯ และตัวเมืองต่างจังหวัดได้กลายเป็นศูนย์กลางสำคัญในการจัดงานถนนคนเดินในเวลาต่อมา ประเด็นนี้ถือว่าสัมพันธ์กับนโยบายของรัฐโดยตรง ในอีกด้านหนึ่งยังพบบทบาทของทุนที่มีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงย่านเมืองเก่า กล่าวคือแนวคิดเรื่องเจนตริฟิเคชัน (gentrification) ที่ส่งผลให้ย่านที่อยู่อาศัยเดิมถูกแทนที่ด้วยผู้มีกำลังซื้อมากยิ่งขึ้น และยังหมายถึงการอนุรักษ์เมืองโดยไม่คำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสีย ทำให้คนกลุ่มดังกล่าวไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ต้องย้ายออกไปด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น ค่าเช่าที่เพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาคือพื้นที่ลักษณะนี้ได้กลายเป็นบริเวณสำหรับผู้มีสิทธิพิเศษ¹³

ในปี 2544 เมื่อพรรคไทยรักไทยขึ้นมาเป็นรัฐบาล เป้าหมายการฟื้นฟูเศรษฐกิจหลังจากช่วงต้มยำกุ้งที่ส่งผลต่อนโยบายที่สัมพันธ์กับถนนคนเดินมีการส่งเสริมการใช้ท้องถนนเพื่อกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวมากขึ้น เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ สิ่งนี้ส่งผลให้เกิดกิจกรรมถนนคนเดินในบริเวณต่าง ๆ ของกรุงเทพฯ ขึ้นอย่างคึกคักบนถนนเส้นต่าง ๆ ระหว่างปี 2544-2545 เช่น ถนนราชดำเนิน ถนนพระอาทิตย์ ถนนสีลม ถนนข้าวสาร ถนนเยาวราช ย่านสามแพร่ง โดยแต่ละแห่งก็มีลักษณะแตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น งาน “เย็นทั่วหล้ามหาสงกรานต์” ปี 2545 จัดโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) บริเวณถนนราชดำเนิน เป็นงานที่ผู้คนยังเป็นผู้ชม ผ่านการเข้าชม ขบวนพาเหรดและร่ายรำพาชาติ กิจกรรมนี้ได้ว่าจ้างบริษัทเอกชนให้เป็นผู้ดำเนินการ ด้วยงบประมาณรวมกว่า 30 ล้านบาท¹⁴ โดยพื้นที่จัดงานได้ขยายอาณาบริเวณไปถึงถนนพระอาทิตย์ สนามหลวง ถนนพระจันทร์ ลานพลับพลา มหาเจษฎาบดินทร์ ถนนวิสุทธิกษัตริย์ และย่านสามแพร่ง ทำให้ถนนคนเดิน

เริ่มเปลี่ยนความหมายจากที่เคยเป็นกิจกรรมของย่านและชุมชน กลายเป็นพื้นที่แห่งการผลิตเพื่อการบริโภคและการท่องเที่ยว พื้นที่ถูกทำให้เป็นสินค้า ผู้เข้าร่วมได้กลายเป็น “ผู้ชม” มากกว่า “ผู้แสดง” ไม่เพียงเท่านั้น กิจกรรมดังกล่าวยังสร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้อยู่อาศัย ดังที่มีข้อร้องเรียนว่า ในบริเวณถนนมีผู้คนเข้ามาค้าขายจำนวนมากปิดกั้นข้อตกลอง¹⁵ ถนนคนเดินจึงเปลี่ยนจากการริเริ่มโดยคนในพื้นที่ที่มีลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยและคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้คนในพื้นที่เป็นหลัก มาเป็นการชั้นนำและจัดการพื้นที่โดยรัฐที่ห่างเหิน และมีลักษณะในการใช้อำนาจสั่งการจากบนลงล่างเป็นหลัก

ในเวลาใกล้เคียงกันสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล ได้จัดงาน “ถนนสายวัฒนธรรมกรุงรัตนโกสินทร์” บนถนนมหาราชเส้นเลียบแม่น้ำไปจนถึงบางลำพู ด้วยแนวความคิดว่า “ปิดถนนให้คนเดิน เพลิดเพลินเรื่องราว แพร่พร่ากิจกรรมการแสดง” ถนนคนเดินจึงถูกเชื่อมโยงความหมายกับสิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรมแบบอนุรักษ์นิยม และอีกกิจกรรมหนึ่งบนถนนเยาวราชได้ปิดถนน 2 วัน ช่วงเวลาใกล้กับเทศกาลตรุษจีน จัดงานโดยททท. อีกเช่นเคยร่วมกับสมาคมชาวไทยเชื้อสายจีน ปิดถนนตั้งแต่แยกวังเวียนโอเดียนถึงแยกราชวงศ์ในนาม “รวมพลังมังกรทอง” ยิ่งตอกย้ำว่าถนนคนเดินได้กลายเป็นกิจกรรมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเป็นหลัก

ขณะที่บริเวณถนนสีลม ได้จัดงาน “เจ็ดมหัศจรรย์” เพื่อให้เป็นถนนนำร่องประหยัดพลังงานและลดมลพิษ มีการปิดถนนช่วงแยกศาลาแดงจนถึงแยกนราธิวาสราชนครินทร์ เป็นระยะทาง 800 เมตร ทุกวันอาทิตย์ เวลา 12.00-24.00 น. เป็นระยะเวลา 7 ครั้ง ใน 7 สัปดาห์ ช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2544 มีสำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติเป็นเจ้าของโครงการ โดยมีแนวคิด “คืนชีวิตให้ชุมชน คืนถนนให้คนเดิน” ช่วงเวลาที่มีการจัดงานพบว่าปริมาณมลพิษลดลงจากการตรวจวัด และสภาพเศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น แต่ก็มีข้อแย้งว่าการปิดถนนไม่ได้ส่งผลต่อการประหยัดพลังงานมากนัก เพราะเส้นทางดังกล่าวในวันอาทิตย์มีจำนวนรถยนต์สัญจรน้อยอยู่แล้ว¹⁶ อนึ่งโครงการนี้จัดโดยบริษัทเอกชนเช่นเดียวกับ “เย็นทั่วหล้ามหาสงกรานต์” โดยบริษัทเอกชนรายดังกล่าวจะได้รับงานต่อไปที่เชียงใหม่ นั่นคือ “10 มหัศจรรย์ล้านนา” ในปี 2545¹⁷

พื้นที่สาธารณะที่มีมิติทางศิลปวัฒนธรรมเช่นนี้ เข้ากันได้ดีกับถนนคนเดินในหัวเมืองใหญ่อย่างเชียงใหม่ ด้วยองค์ประกอบที่มีผู้บริโภคอย่างนักท่องเที่ยว กลุ่มนักศึกษา คนรุ่นใหม่ พร้อมกับผู้ผลิตทางศิลปวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นร้านหนังสือ ศิลปินร่วมสมัย ศิลปินพื้นเมือง และที่สำคัญคือ สอดคล้องไปกับเครือข่ายอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยตระหนักว่าเชียงใหม่เป็นหัวเมืองสำคัญสำหรับการท่องเที่ยว รัฐบาลจึงจัดโครงการ “10 มหัศจรรย์ล้านนาที่ท่าแพ” เริ่มตั้งแต่วันที่ 3 กุมภาพันธ์ - 7 เมษายน 2545 ทุกวันอาทิตย์รวม 10 ครั้ง บริเวณถนนท่าแพ หลังจากเสร็จสิ้น จังหวัดเชียงใหม่อันเป็นส่วนภูมิภาคได้มอบหมายให้เทศบาลจัดงานถนนคนเดินอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่วันที่ 14 เมษายน 2545 ระหว่าง 13.00-22.00 น. ในเวลาต่อมา เทศบาลเชียงใหม่ได้ย้ายถนนคนเดินไปจัดอีกฝั่งในเขตกำแพงเมือง บนถนนราชดำเนิน ตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม 2547 และปรับเปลี่ยนเวลาเป็น 15.00-22.00 น. ของทุกวันอาทิตย์ ตลอดเส้นทางยาวประมาณ 1.50 กิโลเมตร¹⁸ กรุงเทพฯ และเชียงใหม่จึงเป็นถนนคนเดินรุ่นบุกเบิก และเป็นต้นแบบให้ถนนคนเดินในเขตเมืองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ตลาดน้ำอัมพวา สมุทรสงคราม จัดขึ้นในปี 2547 เช่นเดียวกับตลาดบ้านใหม่ ฉะเชิงเทรา ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง และตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ที่ถูกฟื้นฟูขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยว¹⁹

การทำให้พื้นที่สาธารณะดังกล่าวเกิดขึ้นไม่ได้มาจากภาครัฐอย่างเดียว นอกจากบทบาทของประชาคมอย่างบางกอกฟอรัมแล้ว กรณีตลาดย้อนยุคสามชุก ตลาดเก่าริมน้ำอ.สามชุก สุพรรณบุรี ถูกสร้างสรรค์ขึ้นจากมูลนิธิชุมชนไทและชาวตลาดสามชุกในช่วงปี 2546²⁰ ถนนคนเดินในที่ต่าง ๆ ยังอุบัติขึ้นระหว่างปี 2548-2549 นั่นคือ ถนนคนเดินลำปาง ในปี 2548 ถนนคนเดินสุราษฎร์ธานี ในปี 2549²¹

แม้ถนนคนเดินที่กล่าวมาได้ริเริ่มขึ้นในกรุงเทพฯ ก่อน แต่ไม่ได้เป็นนโยบายจากส่วนกลางที่จะสั่งการไปยังพื้นที่ได้ทุกแห่ง ความน่าสนใจคือ ถนนคนเดินเหล่านี้มักเกิดจากท้องถิ่นเช่น เทศบาล ที่เป็นผู้พยายามริเริ่มในฐานะเจ้าของพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพื้นที่การท่องเที่ยวและการจับจ่ายใช้สอย ในขณะเดียวกันปัจจัยอีกส่วนหนึ่งที่สนับสนุนการริเริ่มนี้คือกระแสการท่องเที่ยวที่รัฐบาลไทยเห็นว่าเป็นเครื่องจักรทางเศรษฐกิจที่จะสามารถดึงเม็ดเงินเข้าสู่ประเทศได้ดังเห็นได้จากแคมเปญ Amazing Thailand ไปจนถึง Unseen Thailand ทำให้พื้นที่สาธารณะแบบถนนคนเดินไปสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ในเรื่องการฟื้นฟูเมืองเก่าที่เคยเป็นตลาดมาแต่เดิมดังที่กล่าวมาแล้ว

ภาพ 1

ถนนคนเดิน
ในเทศบาลนครแม่สอด
จังหวัดตาก

Fig 1

Walking street
in Mae Sot Municipality,
Tak Province

ภาพ 1 / Fig 1

ความนิยมและการขยายตัวของถนนคนเดิน นอกจากมาพร้อมกับการขยายตัวของตลาดนัดแบบเปิดท้ายขายของช่วงวิกฤตเศรษฐกิจแล้ว ยังมาพร้อมกับการเปิดพื้นที่ทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะพื้นที่การอนุรักษ์ที่เปิดกว้างให้เป็นที่สนใจมากขึ้น ท่ามกลางกระแสชาตินิยมที่ขยายตัวหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งปรากฏอยู่กับความนิยมอย่างภาพยนตร์เรื่อง นางนาก บางระจัน สุริโยไท โหมโรง ที่นำเสียดายคือ กิจกรรมถนนคนเดินไม่ได้ทำให้สำนึกการใช้รถยนต์ในฐานะรถส่วนบุคคลลดลง แต่เป็นเพียงแค่การเปลี่ยนพื้นที่ถนนให้เป็นตลาดนัดชั่วคราวหรือตลาดเพื่อการท่องเที่ยวเสียมากกว่า (Fig. 1) ในที่นี้ ศูนย์กลางของพื้นที่จึงอยู่ที่ความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเป็นหลัก ไม่เพียงเท่านั้นกระบวนการดังกล่าวยังทำให้นโยบายอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่ามีความชอบธรรมและจับต้องได้มากยิ่งขึ้น ทำให้รัฐสามารถเข้ามาแทรกแซงผ่านนโยบายลักษณะนี้ได้มากขึ้น ขณะที่ฝ่ายทุนเองก็ขยายตัวผ่านแนวคิดเจน트리ฟิเคชัน ด้วยการเข้าไปครอบครองพื้นที่อยู่อาศัยราคาถูกและแทนที่ด้วยร้านค้าและบริการที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยว ดังนั้นการผลิตพื้นที่สาธารณะในยุคนี้จึงเติบโตมาพร้อมกับนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยมีถนนคนเดินเป็นจุดหมายสำคัญ ในยุคแรกเริ่ม ที่เติบโตมาพร้อมกับการเมืองแบบเปิด ประชาสังคมที่เข้มแข็ง หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 2540

3. พื้นที่สาธารณะที่ถูกทำให้เป็นการเมือง

การยึดครองพื้นที่ของประชาชนผู้ต่อต้านรัฐบาล

การชุมนุมทางการเมืองช่วงปลายทศวรรษ 2540 เพื่อต่อต้านรัฐบาลพรรคไทยรักไทย และ ทักษิณ ชินวัตร ถือเป็นการเปิดบทใหม่ทางการเมืองเชิงพื้นที่ในเมืองไทยขึ้นมาหลังจากที่การชุมนุมทางการเมืองเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ที่ประชาชนออกมาขับไล่รัฐบาลทหารที่ต้องการจะสืบทอดอำนาจตัวเอง การชุมนุมในที่สาธารณะเริ่มเปลี่ยนมาเป็นการประท้วงบนท้องถนนบางส่วน รวมไปถึงปิดถนนทั้งเส้นเพื่อเรียกร้องทางการเมือง ถนนจึงมิได้มีความหมายแค่เพียงทางสัญจรของรถเพื่อรับ-ส่งผู้โดยสารหรือการขนส่งสินค้า หรือเป็นถนนคนเดินที่ผู้คนมีบทบาทและอำนาจต่อรองน้อยอีกต่อไป ประชาชนมีทั้งกลุ่มมวลชนทั้งฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่เชิดชูสถาบันกษัตริย์กำจัดการเมืองที่พวกเขาเห็นว่าฉ้อฉล ที่มักเรียกว่า “คนเสื้อเหลือง” (พันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือ พม.) และกลุ่มมวลชนฝ่ายสนับสนุนนักการเมืองในระบบประชาธิปไตยที่เรียกว่า “คนเสื้อแดง” (แนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ หรือ นปช.)²²

กลุ่มพันธมิตรฯ นั้นได้เคลื่อนไหวไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ตั้งแต่สวนลุมพินี ลานพระบรมรูปทรงม้า สนามหลวง อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และทำเนียบรัฐบาล บางครั้งมีการปักหลักชุมนุมแบบค้างแรม โดยมีจุดเด่นสำคัญคือการใช้สื่อ ASTV เป็นตัวกลางในการสื่อสารอย่างเข้มข้นในช่วงปี 2549 จนนำไปสู่การรัฐประหาร กลุ่มดังกล่าวยังออกมาชุมนุมกันอีกครั้งในปี 2551 เพื่อกดดันให้ สมัคร สุนทรเวช ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีการนัดหมายที่หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำพระจันทร์ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย สนามหลวง และสะพานม้ฆวานรังสรรค์ รวมทั้งใช้ยุทธศาสตร์ “ดาวกระจาย” ไปยังสถานที่ราชการต่าง ๆ แม้กระทั่งการยึดสนามบินดอนเมืองและสนามบินสุวรรณภูมิ²³ อันเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองบนท้องถนนที่ไม่เคยเป็นมาก่อน

ขณะที่กลุ่มคนเสื้อแดง ก็ได้มีการชุมนุมทางการเมืองครั้งใหญ่ในปี 2552 บริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และปี 2553 ที่สามารถยึดครองพื้นที่สำคัญใจกลางย่านธุรกิจอย่างแยกราชประสงค์แต่กลับถูกปราบปรามด้วยความรุนแรงจากรัฐบาลและกองทัพ อันเป็นสิ่งที่ต่างออกไปจากคนเสื้อเหลืองเคยเผชิญ²⁴ การแก้ไขปัญหาทายกายภาพเพื่อลดอำนาจการใช้พื้นที่ทำให้เริ่มมีการล้อมรั้วสนามหลวง พื้นที่กลางแจ้งสำคัญกลางเมือง โดยกรุงเทพมหานครเมื่อ

ปี 2553-2554²⁵ เพื่อปิดกั้นการชุมนุมทางการเมืองที่เข้มข้นมาหลายปี พื้นที่สาธารณะที่เคยเปิดกว้างสำหรับคนทุกชนชั้น และมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน จึงกลายเป็นพื้นที่ที่ถูกทำให้เชื่อง ถูกควบคุมโดยรัฐ มีเวลาปิด-เปิดทำการ เป็นการบริหารจัดการพื้นที่ในลักษณะที่สวนทางกับการเปิดพื้นที่แบบสวนสันติชัยปราการเมื่อสิบกว่าปีที่ผ่านมา

ในด้านหนึ่งเราจึงพบว่า รัฐบาลควบคุมพื้นที่ทางการเมืองอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ทางการเมือง สนามหลวงเดิมที่เคยเป็นพื้นที่เอนกประสงค์ เนื่องจากเป็นศูนย์กลางในการเดินทาง เป็นจุดหมายในการต่อรถ ทำให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายของผู้คนในบริเวณดังกล่าว ทั้งวันทั้งคืน สิ่งเหล่านี้เองที่ในสายตาของรัฐแล้วเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยาก หรือแทบควบคุมไม่ได้ ยิ่งมีการชุมนุมทางการเมือง ก็ยิ่งมีเหตุผลมากขึ้นเรื่อย ๆ ในการล้อมรั้วและจัดระเบียบ แต่พื้นที่ที่ยังไม่ถูกทำให้เป็นการเมืองอย่างถนนคนเดิน กลับแทบไม่ปรากฏปัญหา ทั้งยังมีถนนคนเดินแห่งใหม่เกิดขึ้นอีกได้แก่ ในปี 2551 ถนนคนเดินเชียงรายและนครสวรรค์ ในปี 2552 ถนนคนเดินราชบุรี ตรีัง แม่สอด (ตาก) ในปี 2553 ถนนคนเดินขอนแก่น เกาะสมุย (สุราษฎร์ธานี) ภูเก็ต อุทัยธานี ในปี 2554 ถนนคนเดินสงขลา ตรอกสันโค้ง (เชียงราย) เป็นต้น²⁶ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ถนนคนเดินบางแห่งก็กลายเป็นกระแส และได้านิสงส์มาจากการท่องเที่ยวเช่น เมืองเชียงคาน จังหวัดเลย ที่ดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาภูกระดึง เมื่อปี 2552²⁷ ดังนั้น ถนนคนเดินเหล่านี้จึงเป็นพื้นที่สาธารณะแบบที่ผู้ใช้ยังมีลักษณะที่เป็นผู้ชม กระทั่งเป็นผู้บริโภคสินค้าและการบริการ อันเติบโตมาจากความต้องการของพื้นที่ต่าง ๆ ไม่ใช่การสั่งการมาจากส่วนกลาง และยิ่งต่างไปจากการเป็นตัวละครสำคัญบนพื้นที่ทางการเมืองระดับชาติในกรุงเทพฯ ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการให้ความสำคัญกับการชุมนุมทางการเมืองในพื้นที่ศูนย์กลาง เช่นเดียวกับความทรงจำของพื้นที่นอกกรุงเทพฯ นั้น ไม่สามารถสร้างพลังที่เชื่อมโยงมิติทางการเมืองกับคนในท้องถิ่นได้มากพอ กระบวนการเจนตริฟิเคชันทำให้ทุนมีโอกาสเข้ามามีบทบาทในเขตถนนคนเดินในย่านเมืองเก่าและพื้นที่ใกล้เคียงก็สอดคล้องกันกับการที่รัฐปล่อยเสรีให้กับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จรรยาบรรณไม่ได้มีนัยสำคัญทางการเมือง

การชุมนุมขับไล่รัฐบาลเกิดขึ้นอีกครั้งในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ เมื่อปี 2556-2557 โดยผ่านอนุรักษนิยมในนาม “คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข” หรือ “กปปส.” มีการชุมนุมบริเวณสวนจตุจักร อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย และยังมียุทธศาสตร์

ดาวกระจายไปยังสถานที่ราชการต่างๆ โดยเฉพาะในเหตุการณ์ชัตดาวน์กรุงเทพฯ (Shutdown Bangkok) ที่กระจายผู้ชุมนุมไปปิดเส้นทางสัญจรบนพื้นที่ทั้ง 7 ได้แก่ ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ ห้าแยกลาดพร้าว อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย แยกปทุมวัน สวนลุมพินี แยกอโศก และแยกราชประสงค์ สุดท้ายนำไปสู่รัฐประหารอีกครั้งในปี 2557²⁸ พื้นที่สาธารณะในเชิงการเมืองจึงกลายเป็นจุดเด่นอย่างยิ่งในช่วงนี้ ทั้งในการยึดครองเชิงกายภาพโดยประสบการณ์ส่วนบุคคล การรับรู้ผ่านสื่อกระแสหลัก สื่อทางเลือกอย่างโทรทัศน์ดาวเทียม รวมไปถึงพื้นที่ทางสังคมออนไลน์ที่เริ่มเติบโตเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้ไม่ได้ร่วมชุมนุมก็สามารถรับรู้ความเคลื่อนไหวเหล่านี้ได้ รวากับอยู่ในพื้นที่นั้นไปด้วย รัฐบาลกลายเป็นฝ่ายตั้งรับกลุ่มการเมืองผู้ต่อต้านรัฐบาล จนกระทั่งการยึดอำนาจของเผด็จการทหาร ซึ่งในเวลาต่อมา พื้นที่สาธารณะจึงถูกปิดกั้นการใช้งานทางการเมือง การผลิตพื้นที่สาธารณะในยุคนี้ (พ.ศ. 2549-2557) ต่างจากยุคที่ผ่านมาอย่างสิ้นเชิง ตรงที่รัฐบาลมีความผันผวนสูง นอกจากจะถูกรัฐประหารเมื่อปี 2549 แล้วยังถูกทำทลายอำนาจผ่านการชุมนุมสาธารณะในพื้นที่สาธารณะที่มักอยู่ในใจกลางเมืองหลวง

4. อำนาจของรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร กับ ทางจักรยาน และลู่วิ่ง

พื้นที่สาธารณะรูปแบบใหม่ที่เน้นด้านสุขภาพและความเป็นปัจเจก

หลังรัฐประหาร 2557 นอกจากรัฐบาลเผด็จการจะเข้มงวดในการเผยแพร่สื่อ ด้วยการควบคุมและปิดกั้นสื่อกระแสหลักไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ รวมไปถึงสิ่งพิมพ์อื่น ๆ แล้วสำหรับการรวมตัวกันของประชาชน ได้กลายเป็นสิ่งต้องห้าม มีการออกประกาศฉบับที่ 7/2557 ที่ห้ามมิให้ “มีชุมนุมหรือชุมนุมทางการเมือง ณ ที่ใด ๆ ที่มีจำนวนตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป”²⁹ การจับกุมประชาชนและนักเคลื่อนไหวที่รวมตัวกันเพื่อประท้วงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สถิติระบุว่า ตั้งแต่วันที่ 22 พฤษภาคม - 31 ธันวาคม 2557 มีผู้ถูกจับกุมจากการชุมนุมอย่างน้อย 134 คน³⁰ ในระยะยาวรัฐบาลยังออกกฎหมายเพื่อควบคุมการชุมนุมในพื้นที่สาธารณะในนาม พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558³¹ ลักษณะเช่นนี้ ถือเป็นการปิดกั้นเสรีภาพในการแสดงออก และการลดทอนความเป็นการเมืองในพื้นที่สาธารณะ เป็นการห้ามการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลที่ได้อำนาจมาอย่างไม่ชอบธรรมอย่างตรงไปตรงมา โดยได้นิยามการชุมนุมสาธารณะว่าหมายถึง “การชุมนุมของบุคคลในที่สาธารณะเพื่อเรียกร้อง

สนับสนุนคัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยแสดงออก ต่อประชาชนทั่วไป และบุคคลอื่นสามารถร่วมการชุมนุมนั้นได้ไม่ว่าการชุมนุมนั้น จะมีการเดินขบวนหรือเคลื่อนย้ายด้วยหรือไม่” ตามกฎหมายที่สาธารณะ ได้ครอบคลุมถึงทางหลวงและทางสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นทางบกหรือทางน้ำ ซึ่งเห็นได้ชัดว่า เป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่พื้นที่ถูกทำให้เป็นการเมืองมา ตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา

คณะรัฐประหารและเครือข่ายทางการเมืองกลายเป็นผู้มีบทบาทในการควบคุม พื้นที่และงบประมาณ ท่ามกลางความตึงเครียดทางการเมืองจากการต่อสู้ อย่างเข้มข้นในหลายปีที่ผ่านมา ก็ได้เกิดความนิยมของการใช้พื้นที่สาธารณะ แบบใหม่ได้แก่การขี่จักรยานเพื่อสุขภาพ รวมไปถึงการบริโภคสินค้าเกี่ยวกับ จักรยาน จนในที่สุดได้มาบรรจบกับกิจกรรมระดับชาติที่เชื่อมโยงกับสถาบัน กษัตริย์ กล่าวคือ การปั่นจักรยานเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้า สิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ปี 2558 ในกิจกรรมที่ชื่อว่า “ปั่นเพื่อแม่” (bike for MOM) ในเดือนสิงหาคม เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 83 พรรษา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในขณะนั้นได้พระราชทาน สิ่งของจากพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นเสื้อยืดสีฟ้า สำหรับขี่จักรยาน จำนวน 90,000 ตัว เข็มกลัดพระราชทานจำนวน 100,000 อัน โดยมีผู้ลงทะเบียนรับเสื้อและเข็มกลัดมากถึง 1.2 ล้านคน ส่วนตัวเลขผู้ลง ทะเบียนร่วมกิจกรรมมีอยู่ 294,563 คน เฉพาะในกรุงเทพฯ 4 หมื่นคน ตัวเลขเช่นนี้ทำลายสถิติโลกที่ไต้หวัน ซึ่งมีผู้ร่วมกิจกรรมจำนวน 7 หมื่นคน กิจกรรมนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละแห่งมีหน้าที่รับผิดชอบ ขณะที่ร้านจักรยาน ก็ได้รับอานิสงส์บางแห่งยอดขายเพิ่มขึ้นร้อยละ 30 บางแห่ง ร้อยละ 20-30³² เรียกได้ว่าสร้างความคึกคักให้กับวงการจักรยานเป็นอย่างมาก

ขณะที่กิจกรรม “ปั่นเพื่อพ่อ” (bike for DAD) เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เกิดขึ้นในเดือนธันวาคม ในปีเดียวกัน เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 88 พรรษา ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในกรุงเทพฯ มีกว่า 99,999 คน ในต่างจังหวัดมีการอ้างตัวเลขว่าเกือบ 5 แสนคน³³ ซึ่งนับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ผู้คนสามารถลงถนนอย่างมหาศาลด้วยพาหนะ จักรยานเป็นครั้งแรก แต่อย่างไรก็ตามการปั่นจักรยานนี้มีจุดหมายเพื่อมอบ ความกตัญญูและจงรักภักดีให้กับสถาบันสำคัญของประเทศ พื้นที่สาธารณะ เช่นนี้จึงไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่รัฐบาล ต่างไปจากพื้นที่ทางการเมืองที่ถูกควบคุม

อย่างเข้มงวด นอกจากนี้จะเห็นว่ารัฐได้มีบทบาทสำคัญร่วมกับทุนที่เติบโตไปพร้อมกับการสนับสนุนกิจกรรมปั่นจักรยาน จนนำมาสู่โครงการก่อสร้างทางจักรยานจำนวนมาก คณะรัฐประหารสนับสนุนงบประมาณผ่านกรมทางหลวง กรมทางหลวงชนบท กรมโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด เห็นได้จากการจัดทำคู่มือและโครงการต่าง ๆ เช่น แผนงาน 13 แผนงาน ที่ใช้งบเงิน 400 ล้านบาทของกรมทางหลวง ในนาม “โครงการทางจักรยานเพื่ออำนวยความสะดวกและปลอดภัย”³⁴ การก่อสร้างทางจักรยานบนสายทางหลวงชนบท ส่งเสริมการใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน และส่งเสริมการท่องเที่ยว ช่วงปี 2558 ที่มีแผนการดำเนินการจำนวน 99 โครงการ เช่น โครงการเลียบชายฝั่งทะเลตะวันออก ระยะยong-ตราด ถนนสายเลี่ยงเมือง อ.หาดขาม อ.สันป่าตอง เชียงใหม่ ทางหลวงชนบทบริเวณเขื่อนรัชชประภา ถนนเลียบชายฝั่งตะวันตกของอ่าวไทย บริเวณ อ.กระบุรี ระนอง³⁵ ทางจักรยาน ธรรมชาติ-ชัยนาท ระยะทาง 184.8 กิโลเมตร มูลค่า 1,500 ล้านบาท³⁶ และโครงการที่ควรตั้งข้อสังเกตก็คือ โครงการการสร้างสะพานและทางจักรยานข้ามบริเวณวังหลัง-ศิริราช ที่ตั้งงบไว้สูงถึง 2,400 ล้านบาท³⁷ แม้จะยังไม่ได้ดำเนินการ แต่ก็แสดงให้เห็นว่าโครงการพัฒนาเกี่ยวกับทางจักรยานนั้นทรงอิทธิพลมากเพียงใด

อย่างไรก็ตาม ปัญหาของทางจักรยานได้ปรากฏขึ้นผ่านข่าวความไม่คุ้มทุนและการทุจริตอยู่เนือง ๆ เฉพาะในกรุงเทพฯ ก็พบการตรวจสอบของสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ที่กรุงเทพมหานครสร้างไว้ในช่วงปี 2557-2558 เป็นการปรับปรุง 6 เส้นทาง เช่น ถนนพระอาทิตย์ ถนนพระสุเมรุ รวมระยะทาง 364.54 กิโลเมตร เป็นเงิน 54.99 ล้านบาท โดยพบส่วนที่สร้างแล้วไม่คุ้มค่ามากถึง 25 ล้านบาท เนื่องจากไม่สามารถใช้ตามประโยชน์ได้จริง เพราะมียานพาหนะทั้งรถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถโดยสารสาธารณะ และรถบัสต้องเกี่ยวจอดกีดขวางเส้นทาง หลักพลาสติกสะท้อนแสงชำรุดและเสียหายมาก การกั้นแบ่งทางจักรยานขนาด 1.20 เมตร ทำให้ผิวจราจรแคบลง และยังก่อให้เกิดอุบัติเหตุ ผู้ใช้งานแต่ละวันน้อยมาก ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายให้คนใช้ทางจักรยานได้ การปรับปรุงเส้นทางไม่เป็นไปตามรายละเอียด และสุดท้ายการใช้วัสดุบางชนิดเกินจำเป็นอย่างลูกแก้วสะท้อนแสงที่ทำให้เกิดการใช้จ่ายเงินอย่างไม่ประหยัด ข้อสังเกตของสตง. ได้ชี้ให้เห็นปัญหาร่วมกันของทางจักรยานที่ถูกสร้างในหลายที่โดยเฉพาะข้อที่ว่าผู้ใช้ใช้งานน้อยมาก และการทำให้ช่องทางจราจรปกติแคบลงซึ่งอาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุและอันตราย³⁸

ภาพ 2

ทางจักรยาน และลู่วิ่ง
ริมแม่น้ำกกในเขตเทศบาล
นครเชียงราย

Fig 2

Bicycle lane and
running track along
the Kok River in Chiang Rai
Municipality

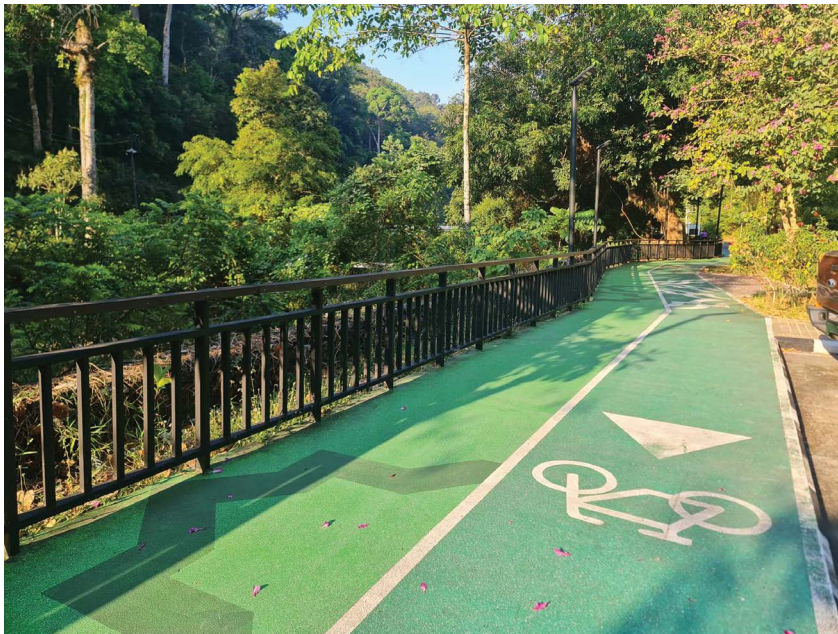
ภาพ 2 / Fig 2

การก่อสร้างทางจักรยานที่แพร่หลายเพื่อเปิดพื้นที่สาธารณะแบบใหม่อย่าง
เกินความจำเป็น และแทบจะไม่คุ้มค่าการลงทุน (Fig. 2) กลับสวนทางกับพื้นที่
ทางการเมืองที่หดแคบลง รายงานในเดือนมิถุนายน 2558 แสดงให้เห็นว่า
อัยการศาลทหารกรุงเทพ สั่งฟ้องจำเลย 2 คดีเนื่องจากฝ่าฝืนคำสั่ง คณะรักษา
ความสงบแห่งชาติ (คสช.) ฉบับที่ 7/2557 ที่ละเมิดจัดกิจกรรมเลือกตั้งที่(รัก)ลัก
หน้าหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร พื้นที่ดังกล่าวเป็นจุดที่ผู้ชุมนุม
มักนัดหมายกัน มีความพยายามเดินขบวนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ไปอนุสรณ์สถานพฤษภาประชาธรรม อนุสรณ์สถาน 14 ตุลา และสิ้นสุด
ที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ในเวลาต่อมากลุ่มผู้ชุมนุมที่ถูกสั่งฟ้องได้ถูกจับกุม
พร้อมหมายจับของศาลทหารกรุงเทพ³⁹ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลเผด็จการ
เข้มงวดกับพื้นที่ทางการเมืองและการชุมนุมเกินจำนวน ผู้คนที่ละเมิดถูก
จำคุก อนึ่ง คดีนี้ถูกศาลทหารกรุงเทพตัดสิน และให้จำเลยพ้นจากการเป็น
ผู้กระทำความผิดให้การสืบพยาน และจำหน่ายคดีออกจากสารบบเมื่อปี 2562⁴⁰
แต่ในทางตรงกันข้ามกลับปล่อยเสรีให้กับกิจกรรมเชิงสุขภาพอย่างการปั่น
จักรยาน รวมไปถึงการวิ่งเพื่อสุขภาพในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกันนี้

การวิ่งและเดินออกกำลังกายเริ่มเป็นกระแสอย่างกว้างขวางในช่วงกลาง
ทศวรรษ 2550 มีผู้วิเคราะห์ว่าส่วนหนึ่งมาจากภาพยนตร์เรื่อง รัก 7 ปี ดี 7 หน
ที่ออกฉายเมื่อปี 2555 ด้วยวลีที่ว่า “ถ้าคุณอยากวิ่ง คุณวิ่งกิโลเดียวก็พอ

แต่ถ้าคุณอยากพบชีวิตใหม่ คุณค่อยมาวิ่งมาราธอน”⁴¹ การที่นักแสดง ศิลปิน และบุคคลผู้มีชื่อเสียงเข้าร่วมกิจกรรมวิ่งมาราธอนในหลายรายการ เช่นเดียวกับงานเขียนที่เกี่ยวข้องกับการวิ่งมาราธอน เช่น *เกร็ดความคิดบนก้าววิ่ง (What I Talk About When I Talk About Running)* โดย ฮารุกิ มูราคามิ หรือ *Run Me to The Moon* โดย โทมัส ศุขปรีชา กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างแรงบันดาลใจ และยังทำให้คนสนใจการวิ่งออกกำลังกายมากขึ้นไปด้วย ไม่เพียงเท่านั้นการวิ่งยังไม่จำเป็นต้องมีอุปกรณ์มาก นอกจากรองเท้าแล้ว ก็อาจจะมีแอปพลิเคชันหรือสมาร์ทวอตช์ในการวัดสถิติต่าง ๆ ในการวิ่ง ซึ่งในเวลาต่อมา การวิ่งจึงได้กลายเป็นส่วนส่งเสริมเรื่องแฟชั่นเครื่องแต่งกาย และรองเท้าอีกด้วย⁴² จะเห็นว่าทุนได้มีบทบาทอีกครั้งในกิจกรรมเชิงสุขภาพ การวิ่งได้ทำให้เกิดส่วนแบ่งการตลาดด้านสุขภาพอย่างน่าสนใจ (Fig. 3)

สถิติปี 2557 แสดงให้เห็นว่ามีการจัดการแข่งขันไม่ต่ำกว่า 445 สนาม แบ่งเป็น สนามฟูลมาราธอน (42.195 กิโลเมตร) 15-20 สนาม สนามฮาล์ฟมาราธอน (21.1 กม.) 50-75 สนาม สนามมินิมาราธอน (10.55 กม.) 150-175 สนาม และ สนามเดินวิ่งเพื่อสุขภาพ (3-5 กม.) 230-300 สนามต่อปี ผู้เข้าร่วมการแข่งขันอยู่ที่ 750-5,000 คนต่อสนาม⁴³ แต่ปรากฏการณ์ที่กลายเป็นกระแสทำให้คนสนใจไปทั่วประเทศคือ โครงการวิ่งของ อาทิวราห์ คงมาลัย หรือ “ตูน บอดี้สแลม” ที่ชื่อว่า “ก้าวคนละก้าว” เพื่อระดมทุนสนับสนุนโรงพยาบาล ผ่านการจัดซื้อครุภัณฑ์ทางการแพทย์ในช่วงปลายปี 2559 ที่ได้เงินบริจาค 85 ล้านบาท

ภาพ 3

ทางจักรยาน บริเวณ
บ่อน้ำพุร้อนรักษะวาริน
ระนอง

Fig 3

Bicycle lane
at Raksa Varin
Hot Spring in Ranong

ภาพ 3 / Fig 3

ในปี 2560 ได้มากถึง 1,300 ล้านบาท⁴⁴ เงินที่ได้มาอย่างมหาศาล และความสำเร็จของโครงการนี้ได้เบี่ยงประเด็นการจัดสรรงบประมาณให้กับสถานพยาบาล อย่างไรก็ตามประสิทธิภาพของรัฐบาลไปด้วยได้เห็นได้จากกระแสที่สังคมตั้งคำถามในประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการจัดสรรงบประมาณ และการบริหารจัดการงบประมาณของกระทรวงสาธารณสุขมีปัญหาหรือไม่ ส่วนทางกับกระทรวงกลาโหมที่เพิ่มสูงขึ้นทุกปี⁴⁵ นอกจากนี้กระแสความนิยมในการวิ่งมิได้ทำให้งานมาราธอนขยายตัวเพียงอย่างเดียว แต่ยังทำให้เกิดความต้องการใช้พื้นที่สำหรับวิ่งออกกำลังกายในเขตเมืองต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้สวนสาธารณะในเขตเทศบาลต่าง ๆ ได้รับการปรับปรุงเพื่อรองรับการวิ่ง-เดินออกกำลังกายอย่างกว้างขวาง

หลายโครงการที่ให้ความสำคัญกับทางเดิน-ทางวิ่งออกกำลังกายส่วนใหญ่เป็นโครงการของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ที่ปรับปรุงเส้นทางที่มีอยู่แล้วในสวนสาธารณะหรือพื้นที่กลางแจ้ง เช่น โครงการปรับปรุงทางเดิน ลู่วิ่ง สวนสาธารณะทุ่งศรีเมือง ด้วยการปูพื้นยางสังเคราะห์ของเทศบาลนครอุบลราชธานี ด้วยงบประมาณ 10 ล้านบาท เมื่อปี 2564⁴⁶ หรือ สวนเฉลิมพระเกียรติฯ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ โดยองค์การบริหารจังหวัดสุรินทร์ เป็นเงิน 6.5 ล้านบาท ในปี 2566⁴⁷ ไม่เพียงเท่านั้นยังมีการก่อสร้างทางจักรยานคู่ไปกับทางเดินและลู่วิ่งด้วย เช่น โครงการก่อสร้างทางจักรยาน ทางเดิน และลู่วิ่งภายในมิ่งสีฟ้า อำเภอเมืองพิจิตร เป็นเงิน 30.185 ล้านบาท เมื่อปี 2566 โดย อบจ.พิจิตร⁴⁸

จำนวนประชากรผู้ให้ความสนใจด้านสุขภาพมีมากขึ้นเพียงใดนั้นคงไม่มีตัวเลขที่ชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามจากการสำรวจของผู้เขียนเมื่อครั้งเดินทางไปยังเขตเทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก ที่ขาดแคลนพื้นที่ประเภททางจักรยาน ทางเดิน และลู่วิ่ง พบว่าผู้คนจำนวนมากอาศัยไหล่ทางของทางหลวงเส้น 3050 เพื่อใช้ในการวิ่งหรือเดินออกกำลังกายในช่วงเช้าตรู่และช่วงเย็น ความขาดแคลนของพื้นที่ดังกล่าว อธิบายได้ว่าความต้องการพื้นที่สาธารณะกับ วิสัยทัศน์ของส่วนท้องถิ่นนั้นสวนทางกัน แต่กระนั้นสิ่งเหล่านี้อาจอยู่ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมการเมืองในช่วงรัฐประหารที่พยายามลดทอนอำนาจท้องถิ่น และรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ขณะที่งบประมาณมหาศาลถูกใช้อย่างไม่สมเหตุสมผล และสื่อเค้าวางจะมีการทุจริต ดังเช่นโครงการหลายโครงการของทางจักรยาน โครงการป้องกันตลิ่งพัง ก็เป็นโครงการของส่วนกลางที่ถูกควบคุมด้วยรัฐบาลที่ตรวจสอบได้ยากภายใต้อำนาจทางการเมืองของคณะรัฐประหารด้วยเช่นกัน

ลู่วิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่กล่าวมานี้ จึงเป็นพื้นที่สาธารณะแบบใหม่สำหรับใช้ในการออกกำลังกายที่แตกต่างไปจากเดิม และทำให้สวนสาธารณะถูกใช้งานมากขึ้นอย่างมีชีวิตชีวา ต่างจากก่อนหน้านี้ที่สภาพสวนสาธารณะมีสภาพทรุดโทรมไร้การเหลียวแล และยังเป็นพื้นที่ที่อับลับตาคน ผู้ใช้พื้นที่จึงมีลักษณะเป็นผู้กระทำการ-ผู้แสดงอย่างเต็มตัว ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ชมอย่างกิจกรรมขบวนพาเหรด หรือผู้บริโภคภายใต้ถนนคนเดิน ซึ่งการเป็นผู้กระทำการเช่นนี้ยังปรากฏกับกรณีทางจักรยานด้วยการพึ่งพิงอุปกรณ์ที่ไม่มากนักเมื่อเทียบกับจักรยาน ทำให้ผู้ใช้งานในลู่วิ่งขยายตัวไปในวงกว้างเช่นกัน เพราะบนลู่วิ่งมีทั้งนักวิ่งมืออาชีพ นักวิ่งสมัครเล่น หรือผู้ที่เดินออกกำลังกาย อย่างไม่รู้ตัวก็ตาม สิ่งที่น่าสนใจคือพื้นที่ดังกล่าวอาจไม่ใช่เป็นเพียงพื้นที่ของปัจเจกในฐานะตัวแสดง แต่ยังเอื้อให้ผู้คนมาพบปะกัน เช่น เครือญาติที่พากันมาเดินออกกำลังกายเพื่อนบ้านในละแวกเดียวกัน หรือเพื่อนร่วมงานที่สนิทใจมาออกกำลังกายด้วยกัน พื้นที่ลู่วิ่งในสวนสาธารณะหรือพื้นที่กลางแจ้งใด ๆ จึงให้ความหมายในฐานะพื้นที่สาธารณะที่โอบรับการใช้ชีวิตของผู้คนที่น่าสนใจในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา (Fig. 4)

ภาพ 4

ลู่วิ่ง ณ สวนสาธารณะ
ภิรมย์ธาร ริมแม่น้ำวัง
เทศบาลนครลำปาง

Fig 4

Running track at
Phirom Tharn Park
by the Wang River
in Lamphang Municipality

ภาพ 4 / Fig 4

นอกจากนี้ยังพบโครงการก่อสร้างอีกจำนวนมากของรัฐที่อาจเทียบเคียงพื้นที่สาธารณะอย่างลู่วิ่งทางจักรยาน โครงการเหล่านี้มักจะมาจากคำสั่งและนโยบายจากส่วนกลางที่มีได้สอดคล้องกับความต้องการของการใช้พื้นที่สาธารณะ ทั้งยังมีโอกาสที่กลายเป็นช่องทางทุจริต ภายใต้การดำเนินการของสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด ภายใต้กรมโยธาธิการและผังเมือง ความแตกต่างคือโครงการไม่ได้มาจากการริเริ่มของท้องถิ่นแต่สั่งการมาจากส่วนกลางบ้างหรือส่วนภูมิภาคอย่างผู้ว่าราชการจังหวัดบ้าง โครงการที่ใช้งบประมาณมหาศาลผ่านสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัด มักจะเลือกก่อสร้างทางริมแม่น้ำสำคัญเส้นต่าง ๆ โดยสร้างบนวัดอุประสงค์หลัก คือ การสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งพัง เมื่อพิจารณาจากเอกสารงบประมาณของกรมโยธาธิการและผังเมือง พบการตั้งงบประมาณไว้สำหรับโครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมแม่น้ำภายในประเทศ ซึ่งรวมถึงค่าจ้างที่ปรึกษาและค่าก่อสร้างระหว่างปี 2561-2565 รวมแล้วสูงถึง 10,076,654,100 บาท⁴⁹ ความไม่ชอบมาพากลของโครงการดังกล่าวทำให้ สตง. สุ่มตัวอย่างเพื่อตรวจสอบจำนวน 64 โครงการ จากชุดโครงการกว่า 549 โครงการ และพบว่าไม่สามารถป้องกันน้ำท่วมได้ตามวัตถุประสงค์ บางโครงการขาดการดูแลรักษา บางโครงการประทุระบายน้ำชั่วคราว บางแห่งสร้างบริเวณคู้้งน้ำจึงถูกระแสน้ำปะทะจนพังทลาย ประชาชนยังได้รับความเดือดร้อนจากน้ำท่วมและตลิ่งพังทลาย นอกจากนี้ การดำเนินงานยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานเจ้าของพื้นที่ซึ่งน่าจะหมายถึงองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ และยังมีโครงการก่อสร้างล่าช้าไม่เป็นไปตามแผนมากถึง ร้อยละ 53.49⁵⁰ ผลลัพธ์ที่ตามมาที่ยังไม่ได้กล่าวถึง ที่มักจะมากับการก่อสร้างลักษณะดังกล่าว และถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อนในด้านสิ่งแวดล้อม คือการสร้างเขื่อนและถนนรอบเขื่อนนั้น ไม่เพียงแต่จะเป็นสิ่งปลูกสร้างและก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมที่แปลกปลอมในพื้นที่แล้วยังนำไปสู่พื้นที่รกร้างและอาจเกิดปัญหาอาชญากรรมได้โดยที่ผู้วางแผนก่อสร้างมิได้คิด

นอกจากนั้น การก่อสร้างจำนวนไม่น้อยยังไม่สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่นหรือที่ควรจะเป็นคือการโอนงบประมาณให้ท้องถิ่นจัดการ ในเอกสารงบประมาณก็แสดงให้เห็นว่า การออกแบบก่อสร้างทั้งหลายนั้นมาจากการจ้างบริษัทที่ปรึกษา ไม่ใช่กรมโยธาธิการและผังเมืองเป็นคนออกแบบโดยตรง ปัญหาทางริมแม่น้ำจำนวนมากจึงสะท้อนประเด็นการรวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจไปด้วย สิ่งเหล่านี้จึงสวนทางไปกับความต้องการพื้นที่สาธารณะของคนในท้องถิ่นที่แม้จะมีความต้องการพื้นที่สาธารณะแต่ขาดแคลนงบประมาณ ขณะที่งบประมาณกลับไปกระจุกตัวอยู่ที่หน่วยงาน

ที่ห่างไกลอำนาจของพวกเขา พื้นที่สาธารณะในมิตินี้จึงยังห่างไกลจากการตรวจสอบการใช้งบประมาณของประชาชนไปอีกส่วนด้วย โครงการก่อสร้างที่ใช้งบประมาณมหาศาลที่มีปัญหาดังที่ยกตัวอย่างของสำนักงานโยธาธิการและผังเมืองนี้ ยังเอื้อให้กับทุนก่อสร้างที่ขยายตัวอย่างกว้างขวางในยุคนี้

การก่อสร้างทางจักรยานที่มีความคาบเกี่ยวกับถนน มักเป็นช่องทางของการตั้งงบประมาณของหน่วยงานจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ขณะที่ลู่วิ่งนั้นมักจะมีเรื่องเกี่ยวข้องกับสวนสาธารณะในเขตเมือง-เขตเทศบาลมากกว่า แต่ดังที่ได้อภิปรายมาก่อนหน้านี้แล้ว จะเห็นว่างบประมาณจำนวนมากจะเป็นของหน่วยงานจากส่วนกลาง ท่ามกลางการตรวจสอบที่เป็นไปได้ยากในช่วงรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารที่คงอำนาจมาอย่างยาวนาน ไปจนถึงรอยต่อของรัฐบาลเก่าและใหม่ ต่างจากลู่วิ่งในเขตเทศบาลที่อยู่ในเขตเมือง ซึ่งผ่านการอนุมัตินโยบายโดยสภาเทศบาล

การเฟื่องฟูของพื้นที่เช่นนี้อาจทำให้ผู้คนจำนวนมากละเลยความสนใจต่อประเด็นสาธารณะที่สำคัญอย่างพื้นที่ทางการเมือง เนื่องจากกลุ่มบุคคลเหล่านั้นมีพื้นที่ปลอดภัยชนิดใหม่ ซึ่งทำให้กลับเข้ามาอยู่กับตัวเองในพื้นที่เพื่อสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นการปั่นจักรยานหรือการวิ่งที่แม้ว่าจะใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกับผู้อื่นก็ตาม แต่สิ่งดังกล่าวกลับเป็นกิจกรรมที่ถูกตัดขาดกับความสัมพันธ์ทางการเมือง และยังปลอดภัยอยู่ตราบเท่าที่พวกเขาไม่ถูกระงับโดยตรงจากอำนาจรัฐ ดังนั้น แม้จะมีพื้นที่สาธารณะมากขึ้นกว่าเดิมแต่ก็เป็นพื้นที่ปลอดภัยการเมืองที่รัฐยอมให้มีได้ตราบใดที่ไม่ท้าทายอำนาจและความมั่นคงของตัวรัฐเอง

การผลิตพื้นที่สาธารณะภายใต้อำนาจรัฐเผด็จการนี้จึงถูกควบคุมทางการเมืองอย่างเข้มงวด ขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้เกิดพื้นที่สาธารณะชนิดใหม่อย่างทางจักรยานและลู่วิ่งที่กลายเป็นช่องทางสำคัญของการตั้งงบประมาณโครงการอย่างมหาศาลที่เอื้อต่อหน่วยงานรัฐที่เน้นการก่อสร้างและบริษัทรับเหมาก่อสร้างทั้งหลาย ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้คนใส่ใจและหันไปจดจ่ออยู่กับกิจกรรมสุขภาพของปัจเจกมากกว่าจะสนใจเรื่องการเมืองและผลประโยชน์สาธารณะ ดังนั้น สิ่งนี้จึงทำให้พื้นที่ทางการเมืองหมดความหมายลงไปด้วยเช่นกัน (Table 1)

ตาราง 1 / Table 1

ปี พ.ศ. Year	ลำดับเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ Timeline of Public Space in Thailand
2540/1997	- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 / Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2540 (1997) - วิกฤตเศรษฐกิจ รู้จักกันในนาม “วิกฤตต้มยำกุ้ง” / “Tom Yum Kung” Economic crisis
2541/1998	การจัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า / Establishment of the Committee for the Conservation and Development of Rattanakosin and Old Towns
2544/2001	ถนนคนเดิน บนถนนเส้นต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ (เช่น ถ.ราชดำเนิน ถ.พระอาทิตย์ ถ.สีลม) / Walking Streets located on various roads in Bangkok, such as Ratchadamnoen Road, Phra Athit Road, and Silom Road
2545/2002	ถนนคนเดิน ท่าแพ เชียงใหม่ จุดเริ่มต้นถนนคนเดินในต่างจังหวัด / Tha Phae Walking Streets, Chiang Mai, the starting point of walking streets in other provinces
2549/2006	การชุมนุมของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (พธม.) ในกรุงเทพฯ และรัฐประหาร โดย สนธิ บุญยรัตกลิน / The People's Alliance for Democracy (PAD) rally in Bangkok and the coup d'état led by Sonthi Boonyaratglin
2551/2008	พธม. ใช้ยุทธศาสตร์ดาวกระจาย ในกรุงเทพฯ / PAD organized rallies in multiple locations in Bangkok.
2552/2009	กลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ชุมนุมที่อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย / The United Front for Democracy Against Dictatorship (UDD) convened at the Democracy Monument.
2553/2010	- นปช. ชุมนุมที่แยกราชประสงค์ / UDD rally at Ratchaprasong Intersection - เริ่มการล้อมรั้ว สนามหลวง / The beginning of the fencing at Sanam Luang
2555/2012	ภาพยนตร์ รัก 7 ปี ดี 7 หน ออกฉาย / The Thai movie "Seven Something" (also known as "Love 7 Years, Good 7 Times") was released.
2556/2013	คณะกรรมการประชาชนเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กปปส.) ชุมนุม (Shutdown Bangkok) กรุงเทพฯ ปิด 7 พื้นที่ (เช่น ศูนย์ราชการแจ้งวัฒนะ ห้างแยกราชประสงค์ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย แยกปทุมวัน) / People's Democratic Reform Committee (PDRC) organized a rally, referred to as Shutdown Bangkok, which resulted in the closure of seven areas including the Chaeng Watthana Government Complex, Lat Phrao Intersection, Democracy Monument, and Pathumwan Intersection.
2557/2014	รัฐประหาร โดย ประยุทธ์ จันทร์โอชา / Coup d'état led by Prayut Chan-o-cha
2558/2015	- พระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558 / Public Assembly Act B.E. 2558 (2015) - โครงการปั่นเพื่อแม่ โครงการปั่นเพื่อพ่อ (กิจกรรมปั่นจักรยาน) / Bike for Mom and Bike for Dad Projects (Cycling Activities)
2559/2016	โครงการก้าวคนละก้าว (กิจกรรมวิ่งการกุศล) / One Step at a Time Project (Charity Running Event)

ตาราง 1

ลำดับเหตุการณ์สำคัญ
เกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ
ในสังคมไทย ระหว่างปี
2540-2560

Table 1

Timeline of important
events related to public
spaces in Thai society
between 1997 and 2017

5. บทสรุป

พื้นที่สาธารณะที่เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสังคมไทยตั้งแต่ทศวรรษ 2540 มาจากนโยบายของรัฐและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ทำให้พื้นที่สาธารณะที่เกิดขึ้นถูกผลิตขึ้นในฐานะผลิตภัณฑ์หนึ่งของยุคสมัย ซึ่งเป็นไปดังที่เลอแพวเวิร์ได้ชี้ให้เห็นจากแนวคิดเรื่อง *Production of Space* ที่ชี้ว่า การผลิตพื้นที่ทางสังคมนั้นแยกไม่ขาดออกจากวิธีการผลิตและสภาพแวดล้อมยุคนั้น ๆ

ทศวรรษ 2540 พื้นที่สาธารณะแบบใหม่ที่รู้จักกันในนาม ถนนคนเดิน ได้ก่อตัวมาจากผลพวงของเศรษฐกิจตกต่ำ และกระแสการอนุรักษ์เมืองเก่า ถนนคนเดินกลายเป็นตลาดนัดแบบใหม่ของผู้นในเมืองที่มีความพยายามผสมผสานการสร้างสรรคทางด้านศิลปวัฒนธรรมเข้าไปด้วย จนกระทั่งการเข้ามาเป็นรัฐบาลของพรรคไทยรักไทย ทำให้มีการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยว ทำให้พื้นที่สาธารณะเช่นนี้เน้นความสัมพันธ์ในเชิงสินค้าและบริการเพื่อการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการผลิตพื้นที่สาธารณะที่เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการท่องเที่ยว ลักษณะดังกล่าวยังสอดคล้องกับการขยายตัวของการอนุรักษ์เมืองเก่าและกระบวนการเจน트리ฟิเคชั่น

ปลายทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา ความเข้มข้นและตึงเครียดทางการเมืองเพิ่มขึ้น พื้นที่สาธารณะจึงถูกทำให้เป็นการเมืองมากขึ้นไม่ว่าจะโดยฝ่ายอนุรักษ์นิยมหรือฝ่ายที่สนับสนุนรัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้ง ความตึงเครียดนี้นำไปสู่ความเข้มข้นของการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อการแสดงออกทางการเมือง โดยศูนย์กลางอยู่ที่กรุงเทพฯ รัฐบาลในบางยุคพยายามปิดกั้นพื้นที่สาธารณะอย่างเช่น สนามหลวง ด้วยการล้อมรั้ว และกำหนดให้มีเวลาปิด-เปิด ขณะเดียวกันต่างจังหวัดก็เริ่มมีการขยายตัวของถนนคนเดินซึ่งสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวกระแสอนุรักษ์เมืองเก่าและกระบวนการเจน트리ฟิเคชั่น

หลังรัฐประหาร 2557 คณะรัฐประหารพยายามปิดพื้นที่สาธารณะ และโอกาสชุมนุมทางการเมืองลงด้วยอำนาจกฎหมาย และการควบคุมสอดส่องอย่างเข้มงวด เรียกได้ว่า พื้นที่สาธารณะถูกลบความเป็นการเมืองออกไป ในอีกด้านหนึ่งก็สนับสนุนให้เกิดพื้นที่สาธารณะแบบใหม่ขึ้นพร้อมกับกระแสการตื่นตัวเรื่องสุขภาพที่มากับทางจักรยานและลู่วิ่ง-เดินออกกำลังกาย โครงการก่อสร้างเพื่อสนับสนุนกีฬาดังกล่าวกลายเป็นโครงการที่ได้รับงบประมาณมหาศาลที่เอื้อประโยชน์ต่อหน่วยงานรัฐและทุนก่อสร้าง ปรากฏการณ์ทางสังคม

ไม่ว่าจะเป็นบันเพื่อแม่-บันเพื่อพ่อ ในปี 2558 หรือโครงการก้าวคนละก้าว ในปี 2559-2560 ทำให้ผู้คนอยู่ในสถานะผู้กระทำการหรือผู้แสดงมากกว่าจะเป็นเพียงผู้ชมหรือผู้บริโภคสินค้าและบริการเมื่อเทียบกับกรณีถนนคนเดิน ส่วนการผลิตพื้นที่สาธารณะที่น่าโดยรัฐเผด็จการที่มีอำนาจเต็มกึ่งตุลาการทางการเมืองในพื้นที่สาธารณะทั้งปวง ขณะเดียวกันก็ยอมให้เกิดพื้นที่ทางสุขภาพขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นทางจักรยานหรือลู่วิ่ง

ข้ออ้างในการสร้างพื้นที่สาธารณะเหล่านี้อาจนำไปสู่ความฉ้อฉลของฝ่ายรัฐ ดังเห็นได้จากโครงการงบประมาณมหาศาลที่ถูกใช้มาจากส่วนกลางที่ตรวจสอบได้ค่อนข้างยาก โดยเฉพาะโครงการทางจักรยานจากส่วนกลางที่มักเป็นกระบวนการที่มาจากการสั่งการจากบนลงล่าง ต่างจากโครงการของท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นถนนคนเดินในเมืองต่างๆ และลู่วิ่งออกกำลังกายที่สัมพันธ์กับการอนุมัติผ่านสภาท้องถิ่นที่ยังยึดโยงกับผู้คนในพื้นที่อันเป็นอำนาจของประชาชนที่สัมพันธ์กับอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะและพื้นที่สาธารณะ ประเด็นสำคัญจากสิ่งที่เกิดขึ้นคือการลดทอนความเป็นการเมืองในพื้นที่สาธารณะ และการสร้างพื้นที่ทางสาธารณะที่ไร้ความเป็นการเมือง นอกจากนี้จะทำให้ผู้คนรู้สึกว่ามีพื้นที่ปลอดภัยแบบใหม่แล้ว ยังเป็นการสลายพลังการต่อต้านรัฐ ในช่วงรัฐบาลเผด็จการครองอำนาจและพยายามสืบทอดอำนาจไปด้วย

Notes

- 1 Chairat Charoensinolarn, **Wātakam kânphatthanā [Development Discourse]** (Bangkok: Vipasa, 1999), 136-138.
- 2 Henri Lefebvre, **The Production of Space**, trans. Donald Nicholson-Smith (Oxford: Blackwell, 1991), 25-33.
- 3 Thongchai Winichakul, **Kamnōet Sayām Ćhāk phānthī: prawattisāt phūm kâ yā khōng chāt [Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation]**, trans. Puangthong Pawakapan, Ida Aroonwong, and Ponglert Pongwanan (Bangkok: Read (Aan) Publishing, 2013).
- 4 Chairat Charoensinolarn, **Wātakam kânphatthanā**, 129.
- 5 Worrawanee Lap-amnuayjaroen, "Phatthanākân khōng kânchai phūnthī sāthārana samrap kân chumnum thāng kāmūangnai Krung Thēp Mahā Nakhōn (Phō.Sō.sōngphanhārōi thūng sōngphanhārōihoksipsām) [Evolution of the Use of Public Space for Political Rallies in Bangkok (B.E. 2500-2563)]," (Master's Thesis, Chulalongkorn University, 2020).
- 6 Roger W. Caves, **Encyclopedia of the City** (London and New York: Routledge, 2005), 549-550.
- 7 "Talātnat khon khōi rūai [The Once-rich People's Market]," **Manager Weekly**, November 3-9, 1997, 23; "Ćhāk talātnat khon khōi rūai sū mob Rōlek [From the Once-rice People's Market to Rolex Mob]," **Manager Weekly**, December 8-14, 1997, 17.
- 8 Praphaiphit Olanwat, "Krabūankân kōet Ćhitsamnuk sāthārana khōng chumchon Bānglamphū [Social Consciousness Process in Banglumpoo Community]," (Master's Thesis, Chulalongkorn University, 2005), 79-80.
- 9 Ibid.
- 10 Sutee Thetngamthoun, "Kānsūksā thī wāng sāthārana klāngĆhāeng thī mī kânchai phit lāe thī mī kânchai nōi kwā thī dai mungmāi wai nai kân'ōkbāep [A Study of the Misused and the Underused of Designed Outdoor Public Spaces: A Case Study of Rama 7 Bridge Park and Santichaiprakarn Park]," (Master's Thesis, Chulalongkorn University, 2004), 64-65.
- 11 "Rabāp samnak nāyokratthamontrī wādūai kân'anurak lāe phatthanā krung Rattanakōsin lāe mūang kao Phō.Sō.sōngphanhārōisīp'et [Regulations of the Office of the Prime Minister on the Conservation and Development of Rattanakosin and the Old Town B.E. 1998]," **The Royal Thai Government Gazette**, Vol. 115, part 131 Ngor (December 28, 1998): 46-51.
- 12 Synchron Group Company Limited, **Phān mēbot phūa kân'anurak lāe phatthanā krung Rattanakōsin [Master Plan for the Conservation and Development of Rattanakosin]** (Bangkok: Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 1994).
- 13 Phuttachart Rattanawong and others, "Ćhēn tri fi khē chan: khwāmmāi rūpbāep Ćhāk lōk tawantok sū lōk tawan'ōk [Gentrification: Definitions and Typology from the Global West to the Global East]," **Journal of Integrated Sciences** 20,2 (July-December 2023): 7-30; Tanapa Anupat, "Prākotkân Ćhēn tri fi khē chan kōranī sūksā phonkrathop khōng Ćhēn tri fi khē chan tō mūang kao Songklā [Gentrification Phenomeon in the Town: Impacts of Gentrification on Songkla's Old Town]," (Master's Individual Study, Silpakorn University, 2022).
- 14 Ariya Aruninta, "KānĆhatkân kitĆhakam sāthārana bon thanon sāthārana: bot wiphāk thanon khon dōen lāe nāyōbāi kânchai phūnthī thanon kōranī sūksā nai Krung Thēp Mahā Nakhōn [Managing Public Activities on Public Streets: Case Study of Bangkok, Thailand]," **Sarasatr** 6, 2 (2002): 117.
- 15 Ibid., 118.
- 16 Ibid., 121.
- 17 Ibid., 120.
- 18 Chiang Mai Municipality, **Prawat thanon khon dōen Thā Phāe [History of Tha Phae's Walking Street]**, Accessed November 30, 2024, Available from <http://www.cmcity.go.th/News/8198-ประวัติ.html>.
- 19 Kultida Suriyawannakul, "Nēothāng kân bōrihān Ćhatkân phūnthī sāthārana khōng talātnam 'Amphawā Ćhangwat Samut Songkhram [The Management Guideline for the Public Space of the Amphawa Floating Market at Samut Songkhram Province]," (Master's Thesis, Thammasat University, 2014), 64-65.
- 20 Sojiluk Kamonsakdavikul, "Talātyōn yuk Sāmchuk: kāmūang rūang phūnthī lāe thurakit hāengkân thawin hā'adīt [Samchuk, the Retromarket: The Politics of Space and the Business of Nostalgia]," (Ph.D. Dissertation, Srinakharinwirot University, 2013), 111.

- 21 Rawiwan Oranratmanee and Veera Sachakul, **Rāṅgān wīchai chabap sombūn khroṅkān kānchai phūnthī sāthārana pen thanon khon dōn bēp talātnat nai mūang khōng Thai [The Use of Public Space for Walking Street in a Form of Flea Market in Thai Urban Cities, Research Report]** (Bangkok: Office of the Higher Education Commission and Thailand Research Fund, 2012), 49.
- 22 Worrawannee Lap-amnuayjaroen, “Phatthanākān khōng kānchai phūnthī sāthārana samrap kān chumnum thāng kānmūang nai Krung Thēp Mahā Nakhōn (Phō.Sō.sōngphanhārōi thūng sōngphanhārōihoksipsām),” 80.
- 23 Ibid., 82.
- 24 Ibid., 83; The Momentum, **Sīpsī Mēsāyon sōngphanhārōihāsipōng: Nō Pō Chō. prakāt yutti chumnum lai ratthabān ‘Aphisit [April 14, 2009: UDD Announces End of Protest to Expel Abhisit Government]**, Accessed November 30, 2024, Available from <https://themomentum.co/otd-14apr/>.
- 25 BBC NEWS Thai, **Chumnum sipkāo Kanyā: pōet Phō. Rō. Bō. bōrānsāthān... lāe rābiāp Kō Thō Mō. wādūai “Sanāmlūang” [Rally 19 September: A Look at the Ancient Monuments Act and Bangkok Regulations Regarding "Sanam Luang"]**, Accessed November 30, 2024, Available from <https://www.bbc.com/thai/thailand-54191728>.
- 26 Rawiwan Oranratmanee and Veera Sachakul, **Rāṅgān wīchai chabap sombūn khroṅkān kānchai phūnthī sāthārana pen thanon khon dōn bēp talātnat nai mūang khōng Thai**, 49; Manager Online, **Māe sōt pōet thanon khon dōn kra tun thōng thīeo - dūng sām rōi rānkā pōet phāng - ngōen saphat sām chut hā thūng hā sēn bāt tō wan [Mae Sot Opens Walking Street to Stimulate Tourism - Attracting 300 Shops to Open Stalls - Generating 350,000-500,000 Baht in Circulation Per Day]**, April 29, 2009, <https://mgronline.com/local/detail/9520000047892>.
- 27 Wanmai Tangkaew, “Kānchatkān thōngthīeo chōeng watthanatham nai mūang Chāng khān ‘āmphōe Chāng khān chāngwat Lōi [Cultural Tourism Management in Chiangkhan Community, Chiangkhan District, Loei Province],” (Master’s Thesis, Chulalongkorn University, 2011), 85.
- 28 Worrawannee Lap-amnuayjaroen, “Phatthanākān khōng kānchai phūnthī sāthārana samrap kān chumnum thāng kānmūang nai Krung Thēp Mahā Nakhōn (Phō.Sō.sōngphanhārōi thūng sōngphanhārōihoksipsām),” 83-84.
- 29 “Prakāt khana raksā khwām sangop hāeng chāt chabap thī chet / sōngphanhārōihāsipchēt rūang hām chumnum thāng kān mūang [National Council for Peace and Order Announcement No. 7/2014 on the Prohibition of Political Gatherings],” **The Royal Thai Government Gazette**, Vol. 131, part 84 Ngor (May 26, 2014): 6.
- 30 ILaw, **Sarup sathānakān pī sōngphanhārōihāsipchēt nūng / hā: kān riak bukkhon pai rāingāntūa kānchapkum lāe kān khūap khum tūa tām kot ‘Aiyakānsuk [Summary of the Events in 2014, 1/5: Summoning Individuals, Arresting and Detention under Martial Law]**, Accessed June 3, 2025, Available from <https://www.ilaw.or.th/articles/34952>.
- 31 “Phrarāitchabanyat kān chumnum sāthārana Phō.Sō.sōngphanhārōihāsippāet [Public Assembly Act 2015],” **The Royal Thai Government Gazette**, Vol. 132, part 63 Kor (July 14, 2015): 19-29.
- 32 Manager Online, **Bike for MOM pan phūa māe banthuk prawattisāt khwām chongrakphakdī hāeng Sayām prathēt [Bike for MOM, Cycling for Mother, Recording History Loyalty of Siam]**, August 8, 2015, <https://mgronline.com/daily/detail/9580000089524>.
- 33 Thairath Online, **Wan hāeng prawattisāt “pan phūa phō BIKE FOR DAD” [Historic Day “BIKE FOR DAD”]**, December 13, 2015, <https://www.thairath.co.th/lifestyle/woman/548110>.
- 34 Department of Highways, **Khroṅkān thāng chakkrayān phūa ‘amnūai khwām sadūak lāe plōtphai [Bicycle Path Project for Convenience and Safety]**, Accessed October 25, 2024, Available from <http://it-programmer.doh.go.th:8080/economic2/index.php/project-detail/2014-11-19-14-00-25>.
- 35 Thairath Online, **Thō Chō. rēng sāng thāng chakkrayān thūa prathēt kra tun thōngthīeo [Department of Rural Roads Builds Bicycle Paths throughout the Country to Stimulate Tourism]**, September 14, 2015, <https://www.thairath.co.th/news/local/525224>.

- 36 Post Today, **Rat phut thāng ċhakkrayān nūng ċhut hā phanlān [Government Initiates 1.5 Billion Bike Lanes]**, July 22, 2015, <https://www.posttoday.com/business/377737>.
- 37 Matichon Online, **Kộ Thộ Mộ. phôi thāng ċhakkrayān khām ċhaophrayā ‘thā Wanglang - Siri rāt’ chai ngop sộg ċhut sĩ phanlān ċhi prachā chon sūan yai hen dūai [BMA Reveals the Plan for Bicycle Path Crossing the Chao Phraya 'Tha Wang Lang - Siriraj' with the Budget of 2.4 Billion, Claiming that the Majority of Residents Agree]**, December 18, 2016, https://www.matichon.co.th/local/news_398432.
- 38 Isra NEWS, **Mai ‘ĩa phũnthĩ ċhing - khonchai nộ ! chamlæ sāraphat panhā thāng ċhakkrayān Kộ Thộ Mộ. chabap Sộ Tộ Ngộ. [Impractical – Only a Few People Use It! Inspecting Various Bicycle Lane Problems in Bangkok, State Audit Office's Edition]**, Accessed November 30, 2024, Available from <https://www.isranews.org/content-page/item/48585-eeei.html>.
- 39 ILaw, **Mithunāyon sộngphanhārộihāsippæt nūng pĩ nūng dūan ratthaprahān: klum prachāthipatai mai “āraya khat khũn” khao khuk sipsĩ khon khana thĩ thahān khem khũn lāi phũn thĩ [June 2015, 1 Year 1 Month from the Coup d'état: New Democracy Group "Civil Disobedience" 14 People Imprisoned as Military Tightens Security in Many Areas]**, Accessed June 3, 2025, Available from <https://www.ilaw.or.th/articles/34951>.
- 40 Thai Lawyers for Human Rights, **Sĩ pĩ khadĩ lữak tang thĩ lak (rak) sān thahān yutti khadĩ [4 Years of Election Theft (Love) Case, Military Court Ends the Case]**, Accessed October 31, 2025, Available from <https://tlhr2014.com/archives/10931>.
- 41 Mũa nūng phũ kamkap læ nūng sathāpanik mũa mĩ ċhĩwit mai dūai kăn wing [One Director and One Architect Lead a Brand-new Life as a Result of Running], Accessed October 31, 2025, Available from https://www.socialmarketing.thaihealth.or.th/index.php?option=com_activities&view=article&tmpl=component&id=9057.
- 42 Lalita Bongkotpannarai, "Patċhai kāsũsān læ thatsanakhati thĩ mĩ ‘itthi phon tộ kăn khao rūam kăn khæng khan wing mārāthộn [A Study of Communication Factors and Attitude which Influence the Decision to Participate in Marathon]," (Master's Thesis, Thammasat University, 2017), 3-6.
- 43 Nuttapan Urailaksamee, "Kăn songsõem kantalāt thĩ song phon tộ kăn tatsinċhai khao rūam khæng khan khộg nak wing mārāthộn nai prathột Thai [Marketing Promotion Affecting Runners' Decision to Participate in Marathon Tournament in Thailand]," (Master's Thesis, Chulalongkorn University, 2018), 2.
- 44 Thai PBS, **Yộn khởngkăn "kão" wing thũa Thai “Tũn Bộđĩsalæm” radom yột bộĩċhāk kwā nūngphanhokrộĩ lān [Looking Back at the "Kao" Project Running Across Thailand, "Toon Bodyslam" Raised Over 1,600 Million in Donations]**, Accessed November 30, 2024, Available from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/310923>.
- 45 Ekapol Banlue, **Kão khon la kão khộg ‘Tũn Bộđĩsalæm’ sathộn panhā ‘arai nai sāthāranasuk Thai [What Problems does Toon Bodyslam's Running Project Reflect in Thailand's Public Health?]**, Accessed October 31, 2025, Available from https://thestandard.co/kaokonlakao-toon-bodyslam/?fbclid=IwY2xjawNxBHhleHRuA2FlbQlXMQABHpV6WA03DAN2Xi0RS035-zHnRRFnjbJ-pgb6d8jTWCYanAgw-rZLxCtKNGpX_aem_vsT7FyDpnSWmTTfwXeKY7w.
- 46 Ubon Ratchathani Municipality, **Khởngkăn prapprung thāng dộn lữ wing sūan sāthārana thung Sĩ mũa [Project to Improve the Walkway and Running Track at Thung Sĩ Mueang Public Park]**, Accessed October 25, 2024, Available from <http://www.cityub.go.th/New2017/file/plan5year/2020/11/Addition-6/plan61-65-42.pdf>.
- 47 Surin Provincial Administrative Organization, **Rāng prakāt rữang khởng kăn ċhāng kộ sạng lữ wing - lữ dộn ‘ộkkamlang kãi phāinaĩ sūan ċhalõem phra kiat phra bāt somdet phraċhaoyũhĩa ċhalõem phrachonmaphansā pậtsip phansā tambon Nộk mũa ‘amphở Mũa ċhangwat Surin [Draft Announcement of Project to Hire Contractor for the Construction of a Jogging Track - Walking Track for Exercise within His Majesty the King's 80th Birthday Anniversary Park, Nok Mueang Subdistrict, Mueang District, Surin Province]**, Accessed November 30, 2024, Available from <https://surinpao.go.th/74866/>.

- 48 Phichit Provincial Administrative Organization, **Rākḥā klāng khrōngkān kōsāng thāng ḥhakrayān thāng dōen lāe lū wīng phāinai Būng Sīfai ‘amphōe Mūang Phīchit ḥangwat Phīchit (raya thī sōng) rākḥā klāng sām̐sip lān sōng sǎn pǎet mūn nūng phan pǎet rōi hoksiphā ḥhut sip‘et bāt [Standard Price for Bicycle Path Walking Path and Running Track Construction Project within Bueng Si Fai, Mueang Phichit District, Phichit Province (Phase 2) Standard Price 30,281,865.11 Baht]**, Accessed November 30, 2024, Available from <https://phichitpao.go.th/news/detail/22941>.
- 49 Department of Public Works and Town & Country Planning, **Khrōngkān kōsāng khūan pōngkan taling rīm mǎenam phāinai prathēt [Project to Construct a Dam to Protect Riverbanks in the Country]**, Accessed October 25, 2024, Available from https://www.dpt.go.th/web-upload/1xff0d34e409a13ef56eea54c52a291126/202112/m_page/14510/578/file_download/ec2d669f3c2e367735c3d97b0a30aa50.pdf.
- 50 ManagerOnline, **Sō Tō Ngō. chamlāe yōnlang hā pī pō ḥhek pōng kan nam thūam “krom yōthā...” yuk Bīk Pōk khāt chai ngop kwā sōng mūn lān phop sām̐rōisīpsōng khrōngkān ngān lāchā [The State Audit Office Inspected Flood Protection Projects in the Past 5 Years of the "Department of Public Works and Town & Country Planning" while Big Pok was in Office, an Expected Budget of More Than 20 Billion, Found 342 Delayed Projects]**, October 18, 2023, <https://mgronline.com/politics/detail/9660000093920>.

Bibliography

Ariya Aruninta. "Kānḥatkān kitḥakam sāthārana bon thanon sāthārana: bot wiphāk thanon khon dōen lāe nayōbāi kānchai phūnthī thanon kōranī suksā nai Krung Thēp Mahā Nakhōn [Managing Public Activities on Public Streets: Case Study of Bangkok, Thailand]." **Sarasatr** 6, 2 (2002): 108-128.

BBC NEWS Thai. **Chumnum sipkāo Kanyā: pōet Phō. Rō. Bō. bōrānsathān... lāe rabīap Kō Thō Mō. wādūai “Sanāmlūang” [Rally 19 September: A Look at the Ancient Monuments Act and Bangkok Regulations Regarding "Sanam Luang"]**. Accessed November 30, 2024. Available from <https://www.bbc.com/thai/thailand-54191728>.

Caves, Roger W. **Encyclopedia of the City**. London and New York: Routledge, 2005.

Chairat Charoensinolarn. **Wātakam kānphatthanā [Development Discourse]**. Bangkok: Vipasa, 1999.

“Ḥāk talātnat khon khōi rūai sū mob Rōlek [From the Once-rice People’s Market to Rolex Mob].” **Manager Weekly**, December 8-14, 1997.

Chiang Mai Municipality. **Prawat thanon khon dōen Thā Phāe [History of Tha Phae’s Walking Street]**. Accessed November 30, 2024. Available from <http://www.cmcity.go.th/News/8198-ประวัติ.html>.

Department of Highways. **Khrōngkān thāng ḥhakrayān phūa ‘amnūai khwām sadūak lāe plōtphai [Bicycle Path Project for Convenience and Safety]**. Accessed October 25, 2024. Available from <http://it-programmer.doh.go.th:8080/economic2/index.php/project-detail/2014-11-19-14-00-25>.

Department of Public Works and Town & Country Planning. **Khrōngkān kōsāng khūan pōngkan taling rīm mǎenam phāinai prathēt [Project to Construct a Dam to Protect Riverbanks in the Country]**. Accessed October 25, 2024. Available from https://www.dpt.go.th/web-upload/1xff0d34e409a13ef56eea54c52a291126/202112/m_page/14510/578/file_download/ec2d669f3c2e367735c3d97b0a30aa50.pdf.

Ekapol Banlue. **Kāo khon la kāo khōng ‘Tūn Bōdīsalēm’ sathōn panhā ‘arai nai sāthāranasuk Thai [What Problems does Toon Bodyslam’s Running Project Reflect in Thailand’s Public Health?]**. Accessed October 31, 2025. Available from https://thestandard.co/kaokon-lakao-toon-bodyslam/?fbclid=IwY2xjawNxBHhleHRuA2FlbQlXMQABHpV6WAO3DAN2Xi0RS035-zHnRRFnjbJ-pgb6d8jTWCYanAgw-rZLxCtKNGPX_aem_vst7FyDpnSWmTTfwXeKY7w.

ILaw. **Mithunāyon sōngphanhārōihāsippāet nung pī nung dūan ratthaprahān: klum prachāthipatai mai “āraya khat khūn” khao khuk sipsī khon khana thī thahān khem khūn lāi phūn thī [June 2015, 1 Year 1 Month from the Coup d’état: New Democracy Group "Civil Disobedience" 14 People Imprisoned as Military Tightens Security in Many Areas].** Accessed June 3, 2025. Available from <https://www.ilaw.or.th/articles/34951>.

_____. **Sarup sathānākān pī sōngphanhārōihāsipchēt nung / hā: kān riāk bukkhon pai rāingāntūa kanchapkm lāe kān khūap khum tūa tām kot ‘Aiyakānsuk [Summary of the Events in 2014, 1/5: Summoning Individuals, Arresting and Detention under Martial Law].** Accessed June 3, 2025. Available from <https://www.ilaw.or.th/articles/34952>.

Isra NEWS. **Mai ‘ūa phūnthī ching - khonchai nōi ! chamlāe sārāphat panhā thāng chakkrayān Kō Thō Mō. chabap Sō Tō Ngō. [Impractical – Only a Few People Use It! Inspecting Various Bicycle Lane Problems in Bangkok, State Audit Office's Edition].** Accessed November 30, 2024. Available from <https://www.isranews.org/content-page/item/48585-eeeei.html>.

Kultida Suriyawannakul. "Nāothāng kān bōrihān chatkān phūnthī sāthārana khōng talātnam ‘Amphawā chāngwat Samut Songkhram [The Management Guideline for the Public Space of the Amphawa Floating Market at Samut Songkhram Province]." Master's Thesis, Thammasat University, 2014.

Lalita Bongkotpannarai. "Patchai kānsūsān lāe thasānakhati thī mī ‘itthi phon tō kān khao rūam kān khāng khan wīng mārāthōn [A Study of Communication Factors and Attitude which Influence the Decision to Participate in Marathon]." Master's Thesis, Thammasat University, 2017.

Lefebvre, Henri. **The Production of Space.** Translated by Donald Nicholson-Smith. Oxford: Blackwell, 1991.

Manager Online. **Bike for MOM pan phūa mē banthuk prawattisāt khwām chongrakphakdī hāng Sayām prathēt [Bike for MOM, Cycling for Mother, Recording History Loyalty of Siam],** August 8, 2015. <https://mgronline.com/daily/detail/9580000089524>.

_____. **Mā sōt pōet thanon khon dōen kra tun thōng thīeo - dūng sāmroi rānkā pōet phāng - ngēn saphat sām chut hā thūng hā sēn bāt tō wan [Mae Sot Opens Walking Street to Stimulate Tourism - Attracting 300 Shops to Open Stalls - Generating 350,000-500,000 Baht in Circulation Per Day],** April 29, 2009. <https://mgronline.com/local/detail/9520000047892>.

_____. **Sō Tō Ngō. chamlāe yōnlang hā pī pō chēk pōng kan nam thūam “krom yōthā...” yuk Bik Pōk khāt chai ngop kwā sōng mūn lān phop sāmroisīpsōng khōngkān ngān lāchā [The State Audit Office Inspected Flood Protection Projects in the Past 5 Years of the "Department of Public Works and Town & Country Planning" while Big Pok was in Office, an Expected Budget of More Than 20 Billion, Found 342 Delayed Projects],** October 18, 2023. <https://mgronline.com/politics/detail/9660000093920>.

Matichon Online. **Kō Thō Mō. phēi thāng chakkrayān khām Chāophrayā ‘thā Wanglang - Sīrī rāt’ chai ngop sōng chut sī phānlān chī prachā chon sūan yai hen dūai [BMA Reveals the Plan for Bicycle Path Crossing the Chao Phraya 'Tha Wang Lang - Siriraj' with the Budget of 2.4 Billion, Claiming that the Majority of Residents Agree],** December 18, 2016. https://www.matichon.co.th/local/news_398432.

_____. **Mūa nung phū kamkap lāe nung sathāpanik mūan mī chīwīt mai dūai kān wīng [One Director and One Architect Lead a Brand-new Life as a Result of Running].** Accessed October 31, 2025. Available from https://www.socialmarketing.thaihealth.or.th/index.php?option=com_activities&view=article&tmpl=component&id=9057.

Nuttapan Urailaksamee. "Kān songsōm kāntālāt thī song phon tō kān tatsinchai khao rūam khāng khan khōng nak wīng mārāthōn nai prathēt Thai [Marketing Promotion Affecting Runners' Decision to Participate in Marathon Tournament in Thailand]." Master's Thesis, Chulalongkorn University, 2018.

Phichit Provincial Administrative Organization. **Rākḥā klāng khrōngkān kōsāng thāng ḥakkrayān thāng dēn lāe lū wīng phāinai Būng Sīfai ‘amphōe Mūang Phīchit ḥangwat Phīchit (raya thī sōng) rākḥā klāng sām̐sip lān sōng sēn pāet mūn nūng phan pāet rōi hoksiphā ḥut sip‘et bāt [Standard Price for Bicycle Path Walking Path and Running Track Construction Project within Bueng Si Fai, Mueang Phichit District, Phichit Province (Phase 2) Standard Price 30,281,865.11 Baht]**. Accessed November 30, 2024. Available from <https://phichitpao.go.th//news/detail/22941>.

“Phrarātchabanyat kān chumnum sāthārana Phō.Sō. sōngphanhārōihāsippāet [Public Assembly Act 2015].” **The Royal Thai Government Gazette**, Vol. 132, part 63 Kor (July 14, 2015): 19-29.

Phuttachart Rattanawong, Likit Kittisakdinan, and Tonkao Panin. “Ḥēn tri fi khē chan: khwām māi rūpbāep ḥāk lōk tawantok sū lōk tawan‘ōk [Gentrification: Definitions and Typology from the Global West to the Global East].” **Journal of Integrated Sciences** 20, 2 (July-December 2023): 7-30.

Post Today. **Rat phut thāng ḥakkrayān nūng ḥut hā phanlān [Government Initiates 1.5 Billion Bike Lanes]**, July 22, 2015. <https://www.posttoday.com/business/377737>.

“Prakāt khana raksā khwām sangop hāng chāt chabap thī ḥet / sōngphanhārōihāsipḥet rūang hām chumnum thāng kān mūang [National Council for Peace and Order Announcement No. 7/2014 on the Prohibition of Political Gatherings].” **The Royal Thai Government Gazette**, Vol. 131, part 84 Ngor (May 26, 2014): 6.

Praphaiphit Olanwat. “Krabūankān kōet ḥitsamnuk sāthārana khōng chumchon Bānglamphū [Social Consciousness Process in Banglumpoo Community].” Master’s Thesis, Chulalongkorn University, 2005.

“Rābiap samnak nāyokratthamontī wādūai kān‘anurak lāe phatthanā krung Rattanakōsin lāe mūang kao Phō.Sō. sōngphanhārōisīp‘et [Regulations of the Office of the Prime Minister on the Conservation and Development of Rattanakosin and the Old Town B.E. 1998].” **The Royal Thai Government Gazette**, Vol. 115, part 131 Ngor (December 28, 1998): 46-51.

Rawiwan Oranratmanee and Veera Sachakul. **Rāingān wīchāi chabap sombūn khrōngkān kānchai phūnthī sāthārana pen thanon khon dēn bāep talātnat nai mūang khōng Thai [The Use of Public Space for Walking Street in a Form of Flea Market in Thai Urban Cities, Research Report]**. Bangkok: Office of the Higher Education Commission and Thailand Research Fund, 2012.

Sojiluk Kamonsakdavikul. “Talāt yōn yuk Sāmchuk: kānmūang rūang phūnthī lāe thurakit hāng kān thawin hā ‘adīt [Samchuk, the Retromarket: The Politics of Space and the Business of Nostalgia].” Ph.D. Dissertation, Srinakharinwirot University, 2013.

Surin Provincial Administrative Organization. **Rāng prakāt rūang khrōngkān ḥāngkōsāng lū wīng - lū dēn ‘ōkkamlang kāi phāinai sūan chālēm phra kīat phra bāt somdet phraḥaoyūhā chālēm phrachonmaphansā pāetsīp phansā tambon Nōk mūang ‘amphōe Mūang ḥangwat Surin [Draft Announcement of Project to Hire Contractor for the Construction of a Jogging Track - Walking Track for Exercise within His Majesty the King's 80th Birthday Anniversary Park, Nok Mueang Subdistrict, Mueang District, Surin Province]**. Accessed November 30, 2024. Available from <https://surinpao.go.th/74866/>.

Sutee Thetngamthoun. “Kānsūksā thī wāng sāthārana klāng ḥēng thī mī kānchai phit lāe thī mī kānchai nōi kwā thī dai mungmāi wai nai kān‘ōkbāep [A Study of the Misused and the Underused of Designed Outdoor Public Spaces: A Case Study of Rama 7 Bridge Park and Santichaiprakarn Park].” Master’s Thesis, Chulalongkorn University, 2004.

Synchron Group Company Limited. **Phān mēbot phūa kān‘anurak lāe phatthanā krung Rattanakōsin [Master Plan for the Conservation and Development of Rattanakosin]**. Bangkok: Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 1994.

“Talātnat khon khōi rūai [The Once-rich People's Market].” **Manager Weekly**, November 3-9, 1997.

Tanapa Anupat. "Prākotkân ċhên tri fi khê chan kôranī sŭksā phonkrathop khōng ċhên tri fi khê chan tō mŭang kao Songkhla [Gentrification Phenomeon in the Town: Impacts of Gentrification on Songkla's Old Town]." Master's Individual Study, Silpakorn University, 2022.

Thai Lawyers for Human Rights. **Sī pī khadī lŭak tang thī lak (rak) sãn thahãn yutti khadī [4 Years of Election Theft (Love) Case, Military Court Ends the Case]**. Accessed October 31, 2025. Available from <https://tlhr2014.com/archives/10931>.

ThaiPBS. **Yon khōngkân "kào" wīngthŭa Thai "Tŭn Bōdīsalām" radom yōt bōrīċhāk kwā nŭngphanhokrōi lãn [Looking Back at the "Kao" Project Running Across Thailand, "Toon Bodyslam" Raised Over 1,600 Million in Donations]**. Accessed November 30, 2024. Available from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/310923>.

Thairath Online. **Thō Chō. rēng sãng thāng ċhakkrayãn thŭa prathēt kra tun thōngthĕo [Department of Rural Roads Builds Bicycle Paths throughout the Country to Stimulate Tourism]**, September 14, 2015. <https://www.thairath.co.th/news/local/525224>.

Wan hāng prawattisāt "pan phŭa phō BIKE FOR DAD" [Historic Day "BIKE FOR DAD"], December 13, 2015. <https://www.thairath.co.th/lifestyle/woman/548110>.

The Momentum. **Sipsī Mēsāyon sōngphanhārōihāsipsōng: Nō Pō Chō. prakāt yutti chumnum lai ratthabãn 'Aphisit [April 14, 2009: UDD Announces End of Protest to Expel Abhisit Government]**. Accessed November 30, 2024. Available from <https://themomentum.co/otd-14apr/>.

Thongchai Winichakul. **Kamnōet Sayām ċhāk phānthī: prawattisāt phŭm kã yā khōngċhāt [Siam Mapped: A History of the Geo-Body of a Nation]**. Translated by Puangthong Pawakapan, Ida Aroonwong, and Ponglert Pongwanan. Bangkok: Read (Aan) Publishing, 2013.

Ubon Ratchathani Municipality. **Khōngkân prapprung thāng dĕn lŭ wīng sũan sãthārana thung Sī mŭang [Project to Improve the Walkway and Running Track at Thung Si Mueang Public Park]**. Accessed October 25, 2024. Available from <http://www.cityub.go.th/New2017/file/plan5year/2020/11/Addition-6/plan61-65-42.pdf>.

Wanmai Tangkaew. "Kãnċhatkân thōngthĕo ċhōngwatthanatham nai mŭang Chiang khãn 'amphō Chiang khãn ċhangwat Lōi [Cultural Tourism Management in Chiangkhan Community, Chiangkhan District, Loei Province]." Master's Thesis, Chulalongkorn University, 2011.

Worrawanee Lap-amnuayjaroen. "Phatthanākân khōng kãnċhai phŭnthī sãthārana samrap kãn chumnum thāng kãn mŭang nai Krung Thĕp Mahā Nakhōn (Phō.Sō. sōngphanhārōi thŭng sōngphanhārōihoksipsām) [Evolution of the Use of Public Space for Political Rallies in Bangkok (B.E. 2500-2563)]." Master's Thesis, Chulalongkorn University, 2020.

Illustration Sources

All illustrations by the author.